

WERTHER

MASSENET

Gran Teatre del Liceu

Fundació Gran Teatre del Liceu

Generalitat
de Catalunya

GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE EDUCACIÓN, CULTURA
Y DEPORTE

inaem

INSTITUTO NACIONAL DE ARQUEOLOGÍA EXPERIMENTAL

Ajuntament
de Barcelona

Diputació
de Barcelona

SOCIETAT DEL
GRAN TEATRE DEL LICEU

Consell de Mecenatge

PATRONAT DE LA FUNDACIÓ

President d'Honor Carles Puigdemont i Casamajó
President del Patronat Salvador Alemany i Mas
Vicepresident Primer Santi Vila i Vicente
Vicepresident Segon Excmo. Sr. D. Fernando Benzo Sáinz
Vicepresident Tercer Jaume Collboni Cuadrado
Vicepresident Quart Mercè Conesa i Pagès
Vocals de la Generalitat de Catalunya
Pilar Fernández i Bozal, Joaquim Molins i Amat,
Pau Villòria i Sistach
Vocals del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte
Santiago Fisas Ayxelà, Francisco Gaudier Fargas,
Montserrat Iglesias Santos, Santiago de Torres i Sanahuja
Vocals de l'Ajuntament de Barcelona
Valentí Oviedo i Comejo, Xavier Marcé Carol
Vocal de la Diputació de Barcelona
Juanjo Puigcorbè i Benaiges
Vocals de la Societat del Gran Teatre del Liceu
Ignasi Borrell i Roca, Manuel Busquet i Arrufat,
Javier Coll i Olalla, Josep M. Coronas i Guinart,
Águeda Viñamata y de Urruela
Vocals del Consell de Mecenatge
Salvador Alemany i Mas, Luis Herrero Borque,
Carlos López Blanco, Alfonso Rodés i Vilà

COMISSIÓ EXECUTIVA

President Salvador Alemany i Mas
Vocals de la Generalitat de Catalunya
Santi Vila i Vicente, Pau Villòria i Sistach
Vocals del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte
Antonio Garde Herce, Montserrat Iglesias Santos
Vocals de l'Ajuntament de Barcelona
Valentí Oviedo i Comejo, Xavier Marcé Carol
Vocal de la Diputació de Barcelona
Juanjo Puigcorbè i Benaiges
Vocals de la Societat del Gran Teatre del Liceu
Manuel Busquet i Arrufat, Javier Coll i Olalla
Vocals del Consell de Mecenatge
Salvador Alemany i Mas, Luis Herrero Borque

Secretari del Patronat i de la Comissió Executiva
Joaquim Badia

EQUIP DIRECTIU

Director General Roger Guasch
Directora Artística General Christina Scheppelmann
Director Musical Josep Pons
Directora Econòmica Financera Anna Serrano
Directora de Comunicació i Edicions Nora Farrés
Directora de Relacions Institucionals Sira Torrecillas
Director de Màrqueting i Comercial Agustí Filomeno
Directora de Patrocini, Mecenatge i Esdeveniments Helena Roca
Director de RRHH i Serveis Generals Jordi Tarragó
Director del Departament Tècnic Xavier Sagrera
Director del Departament Musical Antoni Pallès
Adjunta a la Direcció Artística Letícia Martín

La Fundació del Gran Teatre del Liceu forma part de:

opera
europa

reseo

BARCELONA
GLOBAL
SOCIETAT DEL GRAN TEATRE DEL
LICEU

MECENES

Telefónica

Sabadell

Santander

Agbar
Fundació

endesa

bankinter.

Fundación
REPSOL

FUNDACION
ACS

Levante Capital Partners
SINCE 1982

Fundación BBVA

Barceló
HOTELS & RESORTS

MITJANS DE COMUNICACIÓ

LA VANGUARDIA

el Periódico

EL MUNDO

EL PAÍS

EL PUNT AVUI+

rtve

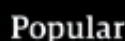
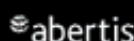

ABC
Agència EFE
ARA
Barcelona TV
Expansión

GRÀCIES

PER FER-HO POSSIBLE

PATROCINADORS

PROTECTORS

Aena
Allianz Seguros
Bankia
Chocolat Factory
Cinesa

Control Demeter
Engie
Euromadi
Fiatc Assegurances
Fundació Fluidra

Grup Serhs
Grupo Sifu
GVC-Gaesco
Iberia
Indra

Laboratorios Ordesa
Metalquimia
MRW
OHL
Òpera Samfaina

COL·LABORADORS

Acceso Grupo
Angelini
Axis Corporate
Banco Mediolanum
BASF
Bon Preu
Caixa d'Enginyers
Catalana Occident

Catalonia Hotels
Cellnex Telecom
Cementos Molins
Coca-Cola
Cualtis
Dilograf
Epson
Eurofragrance
Fundación Loewe

Genebre-Hobby Flower
GFT
GIS
Gramona
Grup Peralada
Happyclick
Helvetia
Illy Caffè
Jarclos

Lavinia
Mandarin Oriental, Barcelona
Port de Barcelona
Proclinic
Rolex
Segur Ibèrica
Sogeur
Sumarroca
Vueling

BENEFACTORS

Carlos Abril
Salvador Alemany
Fernando Aleu
Josep Balcells
Joaquim Barraquer
Núria Basi
Manuel Bertran
Manuel Bertrand
Agustí Bou
Carmen Buqueras
Cucha Cabané
Joan Camprubi
Guzmán Clavel
Josep M. Corrales

Manuel Crehuet
Josep Cusi
M. Dolors i Francesc
Francisco Egea
Antoni Esteve
Magda Ferrer-Dalmau
Maria Font de Carulla
Mercedes Fuster
José Gabeiras
José Luis Galí
Jorge Gallardo
Francisco Gaudier
Lluís M. Ginjaume
Ezequiel Giró

Jaume Graell
Francisco A. Granero
Pere Grau
Calamanda Grifoll
Francesca Guardiola
Maria Guasch
Gabriel Jené
Sofia Lluch
Josep Milian
José M. Moledano
Carmen Molins
Joan Molins
Josep Ignasi Molins
Josep Olliu
Maria Reig

Francisco Reynés
Miquel Roca
Josep Sabé
Francisco Salamero
Maria Soldevila
Jordi Soler
Karen Swenson
Manuel Terrazo
Ernestina Torelló
Joan Uriach
Marta Uriach
Manuel Valderrama
Anna Vicens
Josep Vilarasau
Maria Vilardell †
Salvador Viñas

11	Fitxa	55	De com el compositor burgès va tractar el geni romàntic <i>Luis Suñén</i>
12	Repartiment	67	Sobre el suïcidi de Werther <i>Juan Luis Linares</i>
14	Amb el teló abaixat	72	Cronologia <i>Jordi Fernández M.</i>
19	Argument	83	Werther al Gran Teatre del Liceu <i>Jaume Tribó</i>
29	English Synopsis	93	Selecció d'enregistraments <i>Javier Pérez Senz</i>
37	Sobre la producció <i>Willy Decker</i>	96	Biografies
39	Ô souffle du printemps... <i>Herve Leon</i>		
47	Entrevista a Josep Bros		

Temporada 2016/17

J. Massenet

Amb el suport de:

FUNDACIÓ RBA

WERTHER

Drama líric en quatre actes. Llibret d'Édouard Blau, Paul Milliet i Georges Hartmann.
Música de Jules Massenet.

Estrenes

16 de febrer de 1892: estrena absoluta a l'Òpera de Viena

29 d'abril de 1899: estrena a Barcelona, Gran Teatre del Liceu

19 de juliol de 1992: última representació al Liceu

Total de representacions al Liceu: 51

Gener 2017	Torn	Tarifa
15 17.00 h	T	3
17 20.00 h	PC	7
18 20.00 h	H	5
19 20.00 h	B	6
23 20.00 h	A	4
24 20.00 h	PE	7
25 20.00 h	D	4
27 20.00 h	PB	5
28 20.00 h	C	3
29 18.00 h	PD	5
31 20.00 h	PA	7

Febrer 2017	Torn	Tarifa
1 20.00 h	G	4
3* 20.00 h	E	4
4 18.00 h	F	5

Durada total aproximada 2 h 40m

(*): Amb audiodescripció

Uneix-te a la conversa **#WertherLiceu**

 liceubarcelona.cat

 facebook.com/liceu

 @liceu_cat

 @liceu_opera_barcelona

Werther, jove poeta, enamorat de Charlotte

Piotr Beczala (15, 18, 23, 25, 28, 31 de gener i 3 de febrer)

Josep Bros (17, 19, 24, 27, 29 de gener; 1 i 4 de febrer)

Albert, promès de Charlotte

Joan Martín-Royo (15, 18, 23, 25, 28, 31 de gener i 3 de febrer)

Carlos Daza (17, 19, 24, 27, 29 de gener; 1 i 4 de febrer)

El batlle, pare de Charlotte i Sophie

Stefano Palatchi

Schmidt, amic del batlle

Antoni Comas

Johann, amic del batlle

Marc Canturri

Brühlmann, jove poeta mig embogit

Xavier Comorera (15, 17, 18, 19, 23, 24 i 25 de gener)

Ignasi Gomar (27, 28, 29, 31 de gener; 1, 3 i 4 de febrer)

Charlotte, cosina de Werther

Anna Caterina Antonacci (15, 18, 23, 25, 28, 31 de gener i 3 de febrer)

Nora Gubisch (17, 19, 24, 27, 29 de gener; 1 i 4 de febrer)

Sophie, germana de Charlotte

Elena Sancho Pereg (15, 18, 23, 25, 28, 31 de gener i 3 de febrer)

Sonia de Munck (17, 19, 24, 27, 29 de gener; 1 i 4 de febrer)

Katchen, promesa de Brühlmann

Guisela Zannerini (15, 17, 18, 19, 23, 24 i 25 de gener)

Elizabeth Maldonado (27, 28, 29, 31 de gener; 1, 3 i 4 de febrer)

Grup de nens

Solistes del Cor Infantil Amics de la Unió de Granollers

Direcció musical	Alain Altinoglu
Direcció d'escena	Willy Decker
Reposició	Stefan Heinrichs
Escenografia i vestuari	Wolfgang Gussmann
Il·luminació	Hans Toelstede
Assistent de la direcció d'escena	Albert Estany
Assistent de l'escenografia i del vestuari	Stefan Heinrichs
Producció	Oper Frankfurt
	Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu Cor Infantil Amics de la Unió de Granollers
Direcció del Cor	Josep Vila i Jover
Concertino	Kai Gleusteen
Assistent de la direcció musical	Daniel Montané
Assistents musicals	Véronique Werklé, Rodrigo de Vera, Jaume Tribó
Sobretítols	Glòria Nogué, Anabel Alenda

AMB EL TELÓ ABAIXAT

COMPOSITOR

Jules Massenet (1842-1912) va heretar els models francesos de la *grand opéra*, amb un gran sentit de l'espectacle, i de l'*opéra comique*, que barrejava fragments cantats amb d'altres recitats, sobre arguments que –malgrat la denominació– no tenen per què ser còmics. *Werther* (1892) pertany a aquesta segona categoria, tot i que amb un llenguatge madur i consolidat estilísticament.

L'obra de Massenet, contemporani de Camille Saint-Saëns i deixeble de Charles Gounod, consolida la pervivència de l'òpera francesa al llarg de la segona meitat del segle XIX i del primer terç del XX, amb obres exitoses i que es mantenen en repertori, com ara *Manon* (1884), *Thaïs* (1884) o *Werther*. L'instint dramàtic del músic, així com la imaginació a l'hora d'escriure melodies que acaben tenint valor leitmotívic en moltes de les seves òperes, fan de Massenet un dels compositors d'òpera més importants del seu temps, amb una producció de més de trenta títols, d'èxit i funcionament desiguals, però sempre com a fruit de la seva extraordinària capacitat de treball.

Amb vint-i-un anys, Massenet va obtenir el prestigiós Prix de Rome, cosa que li va permetre fer una estada a Itàlia i conèixer Franz Liszt. De tornada a França,

París va ser el centre neuràlgic de l'activitat artística de Massenet, que va mantenir fins a la seva mort.

LLIBRET I LLIBRETISTES

Werther s'inspira en la cèlebre novel·la epistolar *Les tribulacions del jove Werther*, publicada el 1774 per Johann Wolfgang Goethe. L'obra mostra les inquietuds amoroses, fins al suïcidi, del jove protagonista, identificat amb el mateix escriptor i amb ressonàncies autobiogràfiques. Va servir per esperonar el moviment literari i estètic conegut amb el nom d'*Sturm und Drang*, que donaria pas al romanticisme alemany.

El llibret per a l'òpera de Massenet és obra de tres autors: Édouard Blau, Georges Hartmann i Paul Milliet. Tenint en compte el caràcter epistolar de l'original de Goethe, cal dir que el text operístic és de gran eficàcia dramàtica en el tractament de les situacions, especialment els duets entre Charlotte i Werther (per exemple, el que tanca el primer acte) i els monòlegs del protagonista.

ESTRENA

El director de l'Opéra Comique de París, Léon Carvalho, va refusar *Werther* en considerar-la massa trista per a l'escenari de la sala Favart. Esperonat per l'èxit que *Manon* havia tingut a Viena, Massenet va optar per estrenar la seva nova òpera a la Hofoper de la capital austríaca, traduïda a l'alemany. Va ser el 16 de febrer de 1892.

La primera representació en el francès original es va produir aquell mateix any a Ginebra, fins que *Werther* es va poder veure al Théâtre Lyrique de París el 16 de gener de 1893. En qualsevol cas, l'èxit de l'òpera va ser notable –sense arribar al que havia assolit *Manon*–, aviat es va fer popular arreu d'Europa i avui dia és una de les poques òperes de Massenet que es mantenen en repertori.

El compositor va refer la part de Werther (escrita originàriament per a tenor) per destinar-la al baríton quan Mattia Battistini va representar l'òpera a Sant Petersburg el 1902.

ESTRENA AL LICEU

El 29 d'abril de 1899, set anys després de l'estrena a Viena, *Werther* va arribar al Gran Teatre del Liceu en una versió cantada en italià. En aquell context, Wagner ja tenia una forta presència a Barcelona –les funcions de l'òpera de Massenet es feien entremig de les de *Die Walküre*– i la crònica signada per M. J. B. a *La Vanguardia* l'endemà de la primera funció deixa veure les poques simpaties cap a una òpera que titlla de poc sincera i d'exagerada en el retrat que fa de les passions dels personatges: «Es una mentira dicha con mucho arte; pero nadie la cree». Pel que fa a la tasca dels primers intèrprets, el cronista deixa anar: «De los artistas que interpretaron ayer la ópera *Werther*, los del sexo débil [sic] estuvieron á la altura de su reputación». Es refereix, sobretot, a Maria Stuarda Savelli, la primera intèrpret del rol de Charlotte. ❌

PERSONAL ARTÍSTICO POR ORDEN ALFABETICO

MUGNONE LEOPOLDO

Conde de Sola • Francescanti Paganini Giovanni

Goerzia Olimpia • Martelli Maria • Merolla Emilia

Wall-Rosell Giuseppina

Beni dino • Bonci Alessandro • Besch Riccardo

Quacari Guido

Giaccarini Agostino • Settolina Edwido

Cremberg Crocillo •••• Caracillo Erasto

Chirri Maria • Tiberti Aze • Tiberti Emilio • Kachell Anna

Saverly Isabella

Melep Omer • Pipi Emil Carl • Beló Gino

Paig Irma • Stagnola Amy • Basili Emilio • Giraldi Ugo

55 Profusores de Orquesta • 50 Coristas • 30 Profusores de Bando

COMPANIA DE BAILE

Parisi Paris • 32 BAILARINAS • Solist Music!

SERVICIO DEL PALCO ERGENDO

OPERA

La Bohème ••• La Walkyria

••••• Werther (Masenet) •••••

ABONO

PRECIO	Clase	
	PRIMA	SEGUNDA
Placa personal de asiento	5,000	300
De tarde para un concierto particular o particular o parte del	1,000	100
De tarde para un concierto particular o particular o parte del	500	50
De tarde para un concierto particular o particular o parte del	100	10

LA BOHEME

3

Música y Teatros

Gran Teatro del Liceo

«WERTHER»

Después de algunos años de no ser representado, anoche hizo su reaparición en el Liceo «Werther», de Massenet, ópera que no pocos consideran como la mejor del músico francés.

«Werther» señala por lo menos, el punto culminante de la producción massenetiana, puesto que en las obras posteriores no se encuentran tanta frescura e inspiración, ni la íntima correspondencia entre los valores sentimentales del drama y la forma de las melodías.

En «Manon», la más popular de las obras de Massenet, los arranques pasionales son tal vez de mayor eficacia, de más intensidad; pero en el «Werther» la idea central del drama, la de la invencibilidad del amor, se afirma con igual fuerza, mediante una serie de pasos graduales, que la música no cesa un momento de colorear con magistral elocuencia.

No debe, pues, extrañar que no obstante el refinamiento de los gustos del público, «Werther» siga conservando su interés y que ayer se recibiera con visible agrado.

A ello contribuyó evidentemente la perfecta labor de todos los intérpretes.

Ya en pleno dominio lírico y escénico, el tenor André Burdino mejoró la ya buenísima impresión que dejara en «Manon». Sostuvo la fatigosa parte de protagonista con técnica depurada y calor en la expresión, siendo festejadísimo en todas las arias y dúos, y muy especialmente en las estrofas del tercer acto «No, non mi ridestare, o soffio dell'aprile», de las cuales tuvo que repetir la segunda.

Elena Sadoven demostró que con el mismo entusiasmo e igual eficacia defiende la causa de Rusia que la de otros países ajenos al suyo.

Fué una Carlota admirable por la voz, los acentos y la autoridad escénica.

Recogió muchos e efusivos aplausos, de los que también participaron Malvina Bovy, que interpretó con voz fresca y brío la graciosa parte de Sofia, y el barítono Ceresol, un excelente Alberto.

La señora Durand y los señores Giralt, Gallofré, Jordá y Bastons intervinieron discretamente en la representación.

La dirección orquestal del maestro Arturo Lucon fué bastante clara y equilibrada; pero acusó penara de exceso de acentuación en los contrastes.

La sala, concurrendísima.

2

GRAN TEATRO DEL LICEO

BARCELONA

EMPRESA: JUAN A. PAMIAS

TEMPORADA DE OPERA - INVIERNO 1962-63

en el curso de la misma se celebrará el

I FESTIVAL DE FESTIVALES DE OPERA

participando los Compagnies Supremas de Murenbach (Alemania), Marmeladona de circos (G.S.A.), Teatro de la Ópera de Belgrado (Yugoslavia), Festival Internacional de Bari (Francia), y Ópera Nacional de Sofía (Bulgaria).

60 representaciones: 19 de tarde y 41 de noche

Repertorio

NORMA Belini	IL TROVATORE Verdi	OTELLO Verdi	AIDA Verdi
L'ELISIR D'AMORE Donizetti	LA BOHEME Puccini	WERTHER Massenet	
LOHENGRIN Wagner	LAS BODAS DE FIGARO Mozart	LA WALKIRIA Wagner	
TRISTAN E ISOLDA Wagner	ELEKTRA R. Strauss	BORIS GODUNOV Moussorgsky	
OPERAS CON CARACTER DE REPOSICION			
LA NOVIA VENDIDA Smetana	PELLEAS ET MELISANDE Debussy		
EL GIRAVOLT DE MAIG Tosti	EUGENE ONIEGHIN Tchaikovsky		
DON QUIJOTE Massenet	EL GATO CON BOTAS Minkovskaya		
OPERAS		BALLETS	
UNA VOZ EN OFF Estruena absoluta - Minkovskaya		RAPSODIA SINCOPADA Estruena absoluta - R. de Liadur	
UNO SGUARDO DAL PONTE Estruena en España - Rossini		SOIREE VIENESA Estruena - R. Strauss	
INAUGURACION DE LA TEMPORADA			
Viésdo 3 de noviembre - NOCHE		Domingo 4 de noviembre - TARDE	
NORMA de Belini		OTELLO de Verdi	
per Enya Genoni, Ferruccio Casarini, Maria Fremi, Iva Vico		per Nicolina Paoi, Maria Edwigen, Dieter Steiner, Elva David,	
Maestro director: Rudo Farneti		Francisca León, Gise Cid	
Director de escena: Ricardo Marañez		Maestro director: Marco Wall Farneti	
		Director de escena: Domenico Merello	

Publinda Sagra - R. T. J. S. N. 1962

1. Programa de mà de l'estrena de Werther al Gran Teatre del Liceu; primavera de 1899
2. Cartell de la temporada 1962/63 del Gran Teatre del Liceu
3. Retall de premsa sobre la representació de Werther al Liceu, publicat a La Vanguardia el 13 de novembre de 1927

ARGUMENT

ACTE PRIMER

La terrassa de la casa del batlle, a Wetzlar, a la vora de Frankfurt.¹

El batlle rondina perquè uns infants, fills seus i germans de Charlotte, es prenen a broma les cançons de Nadal.² Johann i Schmidt, amics del batlle, escolten atentament els nens tot i sorprendre's que cantin nadales en ple mes de juliol. Sophie, germana de Charlotte, anuncia que aquesta s'està emprovant un vestit per al ball que s'ha de celebrar imminentment. Un dels convidats serà Werther, cosí de Charlotte, i Sophie comenta que darrenament se'l veu molt melancòlic.

Tothom es retira quan arriba Werther, admirat per la senzillesa rústega de la casa i per la natura que l'envolta.³

¹ L'òpera s'inicia amb un preludi, que parteix de la tonalitat de Re menor, i que aviat exposa dos dels temes principals de la partitura: la passió (que podem identificar amb el personatge de Werther) i la naturalesa. El primer, contundent i amb ús del cromatisme, i el segon, en Re major, sobre un motiu de corxeres anunciat per la corda.

² «Noël! Noël!» El tractament de la fusta (especialment el corn anglès i el fagot) contribueix a caracteritzar còmicament el batlle, que contrasta amb les veus del cor infantil, entre maliciós i entranyable.

³ L'entrada de Werther, amarada de nostàlgia, és subratllada amb un breu preludi per a violoncel, violí, flauta i arpa que denota un caràcter somiador i enyoradís. Després d'un breu recitatiu («Alors, c'est bien ici la maison du Bailli») arriba un passatge *cantabile* («Je ne sais si je veille ou si je rêve encore!») que dóna pas a l'ària pròpiament dita («O nature»), en què el cant passa a ser expansiu i apassionat. En aquest número intervé també el saxòfon, un instrument relativament nou en la plantilla orquestral d'aquell context.

⁴ «O spectacle idéal d'amour et d'innocence» és la frase amb què Werther mostra la seva admiració per la tendresa dels infants.

⁵ En «Elle m'aime» Albert expressa la seguretat de l'amor de Charlotte, en un passatge en compàs de 3/4, evocatiu i revestit de noblesa, que subratlla els sentiments purs del personatge. El tractament de les trompes demostra la influència que la música de Wagner exercia en aquell moment sobre Massenet.

⁶ El duet està precedit per una atmosfera amb voluntat anímicodescriptiva, que evoca l'aparició de la lluna, amb un savi tractament de flauta, arpa i corda fregada. La llarga escena té diverses seccions. El passatge de l'evocació de la mare de Charlotte («Si vous l'aviez connue») és un monòleg breu i llòbrec que al·ludeix a la cruel malaltia que va arrossegar la pobre dona a la tomba. En contrast, Werther exclama un melangiós «Rève! Extase! Bonheur!», amb un *crescendo* subratllat per l'orquestra, abans de la seva desesperació.

El batlle surt de la casa per rebre Charlotte, que arriba disposada a donar berenar als seus germans, una escena que Werther contempla extasiat.⁴ Arriben diversos convidats, com Brühlmann i Kätchen, que, amb Werther, han d'acompanyar Charlotte al ball.

Quan tothom ha marxat, es queden sols Sophie i el batlle, que fuma la seva pipa. Sophie dóna aleshores la benvinguda a Albert, promès de Charlotte, sorprès que aquella nit ella hagi sortit. Sophie assegura que al seu casament es ballarà molt. Quan es queda sol, Albert expressa el seu amor per Charlotte, molt segur que és correspost.⁵

L'escena queda ara buida i arriben Werther i Charlotte. Ell declara el seu amor a la seva cosina, que es mostra contrariada per aquella revelació de sentiments i aleshores evoca la memòria de la seva mare. Un servent anuncia des de la porta de la casa que Albert ha arribat i Charlotte diu al seu cosí que ha d'entrar per atendre el seu promès, tot i confessar que per un moment ha oblidat el jurament que va fer a la seva mare de casar-s'hi. Werther constata, desesperat, que l'espòs de Charlotte és «un altre».⁶

Darreres confessions de Charlotte a Werther, abans de la seva mort

⁷ L'acte comença amb un breu preludi amb l'exposició d'alguns temes ja presentats a les escenes precedents.

⁸ «Trois mois», breu duet entre Charlotte i Albert, és introduït per un clarinet, tot reforçant el clima dolç que uneix la parella.

⁹ «Un autre est son époux» està marcat a la partitura amb un explícit *avec agitation*, cosa que dóna pas a un *arioso* que no deixa lloc a dubtes sobre l'estat anímic que afecta Werther.

¹⁰ Albert comença el duet amb les paraules «Mais celle qui devint ma femme», en un dibuix rítmic i melòdic propi d'un home lleial, fidel a la seva esposa i al mateix temps amb l'ànim pacificador cap a Werther. Els valors llargs de les frases d'Albert contrasten amb el ritme espasmòdic de les primeres que pronuncia Werther, tot i que aviat se subratlla la seva pau aparent a partir de «Mon coeur ne souffre plus de son rêve oubliée» («El meu cor ja no pateix del seu somni oblidat»), melangios i evocador dels temps passats.

ACTE SEGON

Mes de setembre a la plaça de Wetzlar.⁷

Johann i Schmidt estan entaulats a la taverna i brinden a la salut del diumenge, mentre la resta d'habitants segueixen l'ofici religiós a l'església que hi ha a prop. Arriben Albert i Charlotte, que s'han casat fa tres mesos. El primer demana a la seva esposa si la fa feliç el matrimoni. Charlotte declara no enyorar res tenint al seu costat un home noble i bo.⁸

Werther apareix i contempla, turmentat, la feliç intimitat dels casats⁹. Mentrestant, Schmidt i Johann consolen Brühlmann, que ha estat abandonat per Kätchen després de set anys de prometatge. Albert s'adreça a Werther i li lloa la seva lleialtat i sinceritat, perquè coneix els seus sentiments envers Charlotte, tot i que Werther li diu que ja l'ha oblidada.¹⁰

Sophie intenta animar Werther convidant-lo a ballar, però sense gaire fortuna.¹¹ Werther novament es queda sol i es penedeix d'haver mentit a Albert, ja que el seu amor vers Charlotte continua inamovible.

Charlotte apareix per anar a l'església i es troba amb Werther, a qui recorda que és l'esposa d'Albert i que li deu lleialtat i fidelitat. Davant la insistència del seu cosí, li demana que s'allunyi d'ella, però finalment Charlotte diu a Werther que es tornaran a veure per Nadal.¹²

Sophie arriba disposada a endur-se Werther al ball, però ell opta per fugir, tot declarant que és per sempre. Així ho comunica Sophie a Charlotte, que queda commoguda. Albert constata que la seva esposa estima Werther.¹³

¹¹ «Frère, voyez le beau bouquet» és un deliciós i breu passatge en 6/8 reforçat per la flauta i el triangle, que subratllen el caràcter enjogassat i innocent de Sophie.

¹² «Ah, qu'il est loin ce jour». El violoncel sembla el confident just a les frases de Werther, enfonsat davant la perspectiva de no tornar a veure Charlotte fins al Nadal. El material temàtic que utilitza Massenet remet a melodies ja presents en escenes anteriors. Els trets eminentment *larmoyantes* del passatge i les tonalitats fosques amb què es tenyeix la frase «Albert m'aime» que pronuncia Charlotte demostren la capacitat de Massenet per dibuixar perfectes estats psicològics dels personatges protagonistes. La tensió i l'atracció entre Charlotte i Werther s'evidencien en aquesta escena, construïda excel·lentment. Werther la culmina, abans de marxar, amb un «Appelle-moi» que exigeix un Si sobreagut.

¹³ La frase «Il l'aime» d'Albert està escrita sobre una sola nota (La) amb tres valors de corxera, blanca i negra. Tot i la seva brevetat, la sentència del marit de Charlotte és un cop mestre: Albert no compta per a res i s'erigeix com a patètic testimoni de la passió, no consumada, entre la seva esposa i Werther.

ACTE TERCER

Tarda del 24 de setembre, a casa d'Albert.¹⁴

Charlotte, sola, pensa en Werther, de qui se sent enamorada, mentre rellegeix les cartes que el seu cosí li ha enviat.¹⁵

Sophie entra, preocupada per l'estat melangiós de la seva germana, a qui intenta animar. Aviat, però, s'adona que la causa de la tristesa de Charlotte, que plora desconsoladament, és l'absència de Werther.¹⁶ Per animar-la, Sophie li demana que se'n vagi a casa del seu pare i dels seus germans per celebrar aquell Nadal. Charlotte roman sola poca estona, perquè apareix Werther, que diu a la seva cosina que no volia morir abans de veure-la per darrera vegada. L'amargor dels mots de Werther alerta Charlotte, mentre ell evoca els temps passats en una casa on res no ha canviat, ni tan sols els llibres desats a les lleixes del saló, les pistoles d'Albert i uns versos d'Ossian que Werther havia començat a traduir.¹⁷ Les llàgrimes que Werther veu en els ulls de Charlotte li confirmen que l'amor que sent per la seva cosina és mutu, però ella fuig desesperada abans que ho faci Werther.¹⁸

Albert entra, preocupat, després que algú li ha dit que Werther ha tornat. Charlotte surt a l'encontre del seu marit, visiblement torbada. Albert troba una nota de Werther en què li demana en préstec les seves pistoles per a un viatge molt llarg. Albert ordena a Charlotte, amb una mirada fixa i penetrant que espanta la seva esposa, que lliuri l'estoig amb les armes a Werther.¹⁹

¹⁴ L'acte s'inicia amb un tràgic preludi en Re menor, que torna a exposar el tema de la passió de Werther. Especialment ric és el tractament tímbric, amb el diàleg entre la corda i els instruments de fusta, entre els quals distingim un altre cop el saxòfon.

¹⁵ «Werther... Werther... Qui m'auria dit la place» és un *arioso* melancòlic en què Charlotte compta amb les confidències tímbriques de l'oboè i el violoncel. La lectura de la carta està amarada d'un tractament tendre de l'orquestra.

¹⁶ «Val laisse couler mes larmes» i «Ah! Mon courage m'abandonne» són dos grans moments de lluïment per a Charlotte. El primer, introduït per un motiu del clarinet i el saxòfon, té un caràcter serenament elegíac. El segon, més arrauat, presenta un canvi de compàs (de 4/4 a 6/4 per tornar al 4/4 coincidint amb l'aparició de Werther), cosa que subratlla els estats emocionals contradictoris del personatge, resistent a acceptar el seu enamorament envers Werther.

¹⁷ «Traduire... Pourquoi me réveiller» és el fragment més cèlebre de l'òpera. L'ària de Werther desplega un devessall d'imaginació melòdica senzillament extraordinari, amb una sàvia instrumentació que inclou l'arpa per subratllar el caràcter enamoratís del personatge. Abans de la represa, la partitura marca un *pp* (pianíssim) sobre la frase «Ô souffle du printemps», que reclama un cant vaporós. La pàgina demana dues ascensions a un compromès La sostingut (o Si bemoll) sobreagut.

¹⁸ «Ah! Moi! Dans ses bras!» és el breu duet conclusiu entre Charlotte i Werther, sobre un ritme panteixant que es basa en síncopes i contratemps en l'acompanyament orquestral. El tema de l'evocació de la natura subratlla les frases de Werther «Prends le deuil ô nature», cosa que fa presagiar el futur tràgic del personatge.

¹⁹ L'entrada d'Albert està marcada per un ritme puntejat de corxeres amb *pizzicato* de la corda. L'actitud i el cant sever del personatge revelen estar assabentat de l'amor que uneix Werther amb Charlotte. Un passatge per a clarinet i fagot dona peu a la desesperada coda final abans que Charlotte exclami: «Dieu! Tu ne voudras pas que j'arrive trop tard!» («Déu! No voldràs que arribi massa tard!»).

ACTE QUART

²⁰ Conegut com a Nit de Nadal, el preludi del quart acte és un melangiós passatge en Si menor, que dóna pas a un altre, en Re menor, amb passatges en corxeres que serveixen per descriure l'estat mental de Werther, absolutament desesperat. Massenet hi exposa, de manera més o menys explícita, una part del material temàtic precedent.

²¹ «Et moi, Werthe, et moi je t'aime» és l'evocació nostàlgica de Charlotte que inicia el duet entre els dos personatges en un passatge en 12/8 que introdueix el primer violí com a confident de les declaracions dels dos personatges sobre un tema trist i melancòlic.

²² Sobre la mateixa melodia que hem sentit al primer quadre del primer acte.

²³ Charlotte exclama: «Ses yeux se ferment», sobre un tema convuls, ara en Sol menor, marcat a la partitura per un explícit *assez large et sombre*.

²⁴ En un passatge sorprenentment serè, que contrasta amb el cant desesperat de Charlotte, i amb la confiança dels instruments de corda.

²⁵ Les últimes frases de Charlotte apareixen sobre el tema del «Pourquoi me réveiller» del tercer acte. L'acte acaba amb les veus dels infants, contraposant la innocència amb la tragèdia que es desenvolupa dins de la casa de Werther.

Primer quadre

És la Nit de Nadal. La lluna projecta la seva llum contra les teulades, cobertes de neu.²⁰

Segon quadre

Gabinet de treball de Werther. Charlotte hi entra bruscament i veu el cos del seu cosí estès a terra, cobert de sang. Werther obre els ulls i reconeix la veu de la seva estimada, a qui demana perdó per haver-se disparat amb les pistoles d'Albert, abans de rebutjar qualsevol ajut que el pugui socórrer.

Charlotte declara que ella també se l'estima,²¹ quan se senten les veus dels infants que, des de fora, canten lloances al Nadal i al naixement de Jesucrist.²² L'evocació dels nens fa que Werther senti la seva redempció i el perdó pel seu suïcidi. Charlotte contempla desesperada el deliri del seu cosí.²³ Werther li demana que, en cas de no poder rebre cristiana sepultura, prohibida a tot suïcida, sigui enterrat prop del camí que du a la ciutat,²⁴ on sap que Charlotte el visitarà. Werther mor mentre continuen sentint-se les veus dels infants. «Werther... Ah! Tot s'ha acabat!...», proclama Charlotte quan el cos del seu cosí deixa de respirar.²⁵ ✕

Consulteu l'argument en format de lectura fàcil:
goo.gl/tMySDf

Piotr Beczala, en el rol de Werther, canta a Charlotte

GRAN TEATRE DEL LICEU

15 de juliol de 1992

WERTHER

Drama líric en quatre actes

Text d'ÉDOUARD BLAU, PAUL MILLIET i GEORGES HARTMANN, basat en l'obra de J. W. GOETHE

Música de
JULES MASSENET

Werther	Alfredo Kraus
Albert	Enric Serra
El ballie	Alfonso Echeverría
Charlotte, filla del ballie	Martha Senn
Sophie, germana de Charlotte	Gloria Fabuel
Schmidt, amic del ballie	Josep Ruiz
Johann	Jesús Castellón
Brühlmann	Cristóbal Viñas
Käthchen	M. Angels Civit

SOLISTES INFANTILS DEL CONSERVATORI PROFESSIONAL DE MÚSICA DE BADALONA - (Mestra preparadora: Montserrat P.)

Director d'orquestra
GIAN PAOLO SANZOGNO

Director d'escena, escenografia i disseny de vestuari
HUGO DE ANA

Dissenyador de llum
BRUNO BOYER

Co-producció: TEATRO COMUNALE DI BOLOGNA / GRAN TEATRE DEL LICEU (1992)

ORQUESTRA SIMFÒNICA DEL GRAN TEATRE DEL LICEU

Servels Tècnics del Gran Teatre del Liceu

Amb el patrocini de *Winterthur*

A benefici de **Special Olympics'92**

ENGLISH SYNOPSIS

ACT ONE

The terrace of the Bailiff's home, in Wetzlar, near Frankfurt.¹

The Bailiff is annoyed because he is trying to teach a Christmas carol to his restless youngest children.²

Johann and Schmidt, friends of the Bailiff, arrive and are surprised to hear the children singing Christmas carols in July. The Bailiff's second eldest daughter Sophie announces that her sister Charlotte is trying on her gown for the ball that evening. She will be escorted by her cousin Werther, and Sophie comments that lately he has been depressed.

Everybody leaves the terrace; when Werther arrives he is moved by the rustic simplicity of the house and its natural surroundings.³

¹ The opera opens with a prelude, beginning in the key of D minor, which soon introduces the two main themes of the score: passion (which can be identified with the character of Werther) and nature. The former, stark and full of chromatics, and the second, in D major, on a pattern of quavers led by the strings.

² "Noë!l Noë!l" The use of woodwind instruments (especially the English horn and the bassoon) contribute to the comical characterisation of the Bailiff, which contrasts with the voices of the children's choir, which is partly mischievous and partly endearing.

³ Werther's entrance is underscored by a brief prelude for violoncello, violin, flute and harp that indicates his deeply nostalgic nature. Following a brief recitative ("Alors, c'est bien ici la maison du Bailli") there is a cantabile passage ("Je ne sais si je veille ou si je rêve encore!") which leads to the actual aria ("O nature") with expansive, impassioned singing. This number also features the saxophone, a relatively new orchestra instrument at the time.

La òpera 'Werther' se projectó anoche al aire libre en la Rambla

Barcelona. - La òpera *Werther*, que se representa en el Liceu, con Alfredo Kraus y Martha Senn al frente del reparto, fue seguida ayer en el Pla de la Boqueria, a través de una pantalla gigante, por varios cientos de espectadores. La proyección se realizó a beneficio de la organiza-

ción internacional Special Olympics, que promueve la práctica del deporte entre los deficientes psíquicos, y durante los entreactos se vió un vídeo sobre el trabajo de esta asociación. TV-3 filmó la función preparándose un programa especial sobre ella.

⁴ "O spectacle idéal d'amour et d'innocence" is how Werther conveys his admiration for the children's tenderness.

⁵ In "Elle m'aime", Albert expresses how sure he is of Charlotte's love in a passage in $\frac{3}{4}$ time, highly evocative and full of nobleness, which highlights the character's pure sentiments. The use of the horns shows the influence of Wagner's music on Massenet at the time.

⁶ The duet is preceded by a descriptive, moody atmosphere bathed in moonlight, through the wise use of the flute, harp and bowed strings. The long scene has several sections. The passage where Charlotte remembers her mother ("Si vous l'aviez connue") is a brief, gloomy monologue that alludes to the cruel illness that drove the poor woman to her tomb. In contrast, Werther sings a melancholy "Rêve! Extase! Bonheur!" with a *crescendo* highlighted by the orchestra, prior to his despair.

The Bailiff steps outside to greet Charlotte, who is busy giving the children their supper as Werther watches in admiration.⁴ Several guests arrive, including Brühlmann and Kätchen, who are going to accompany Charlotte and Werther to the ball.

Everyone departs, leaving Sophie and her father, smoking his pipe. Charlotte's fiancé Albert arrives unexpectedly and is surprised that she has gone out for the evening. Sophie assures him there will be a lot of dancing at their wedding. Alone, Albert expresses his love for Charlotte, quite certain that she feels the same.⁵

Werther and Charlotte return very late. He declares his love for his cousin, but she has mixed feelings about his declaration while thinking back to when her mother was alive. A servant at the door announces that Albert has returned and Charlotte tells her cousin she must see her fiancé, although she admits that for a moment she has forgotten the promise she made to her mother to marry him. Werther despairs, as he realises that Charlotte is betrothed "to another".⁶

ACT TWO

The month of September in the main square of Wetzlar.⁷

Johann and Schmidt are drinking outside the tavern, singing the praises of Sunday, while the rest of the townsfolk attend the church service.

Albert and Charlotte, who have been married for three months, arrive. He asks her if she is happily married. Charlotte declares she does not regret anything with a good and noble man by her side.⁸

A disconsolate Werther witnesses the couple's wedded bliss⁹. Meanwhile, Schmidt and Johann console Brühlmann, who has been left by Käthchen, his fiancée of seven years. Albert turns to Werther and praises his loyalty and sincerity, because he knows what he feels for Charlotte, even though Werther tells him he has already forgotten her.¹⁰

Sophie invites Werther to go dancing to cheer him up, to no avail.¹¹ Alone again, Werther regrets lying to Albert, as his love for Charlotte is still unwavering.

Charlotte arrives to go to church and finds Werther, whom she reminds that she is Albert's wife and owes him loyalty and fidelity. Upon his insistence she asks him to stay away from her, but finally consents to see him again at Christmas.¹²

Sophie attempts to take Werther to the ball, but he chooses to leave, saying it will be forever. Sophie conveys this to Charlotte, who is shaken by the news. Albert concludes that his wife loves Werther.¹³

⁷ The act begins with a brief prelude that introduces some of the themes presented in earlier scenes.

⁸ "Trois mois". The brief duet between Charlotte and Albert is introduced by a clarinet, which reinforces their tender relationship.

⁹ "Un autre est son époux" is referenced on the score with an explicit "avec agitation", leading to an *arioso* that clearly indicates Werther's state of mind

¹⁰ Albert begins the duet with the words "Mais celle qui devint ma femme" with a rhythmic and melodic pattern typical of a loyal, faithful husband, and at the same time a peacemaking approach towards Werther. Albert's long drawn phrases contrast with the spasmodic pace of Werther's opening, although his apparent inner peace is soon underlined after "Mon coeur ne souffre plus de son rêve oubliée" ("My heart no longer suffers from a forgotten dream"), which is melancholic and reminiscent of past times.

¹¹ "Frère, voyez le beau bouquet" is a delightful, brief passage in 6/8 time, reinforced by the flute and the triangle, that highlights Sophie's playful, innocent character.

¹² "Ah, qu'il est loin ce jour". The violoncello seems to be the perfect ally to Werther's phrases, as he is overwhelmed by the prospect of not seeing Charlotte again until Christmas. The subject matter used by Massenet refers to melodies in previous scenes. The prominently tearful characteristics of the passage and the dark tones used to tinge the phrase "Albert m'aime" by Charlotte demonstrate Massenet's skill in portraying the psychological states of the main characters. This scene perfectly represents the tension and the attraction between Charlotte and Werther. Before leaving, Werther concludes the scene with "Appelle-moi" which requires a high C.

¹³ Albert's phrase "Il l'aime" is written on a single note (A) with three values of quaver, half-note and crochet. Although brief, Charlotte's husband's sentence is a masterstroke: Albert is irrelevant and stands as a pathetic reminder of the unconsummated passion between his wife and Werther.

¹⁴ The act begins with a tragic prelude in D minor, which again introduces the subject of Werther's passion. The handling of pitch is especially rich, with the dialogue between the strings and woodwind instruments, and once again the saxophone can be heard.

¹⁵ "Werther... Werther... Qui m'aurait dit la place" is a melancholy arioso where Charlotte is accompanied by the oboe and the violoncello. The orchestra provides an atmosphere of tenderness when she reads the letter.

¹⁶ "Va! laisse couler mes larmes" and "Ah! Mon courage m'abandonne" are two great moments for Charlotte to shine. The former is introduced by the clarinet and the saxophone and has an elegiac serenity. The latter is more impulsive and features a change in rhythm (from 4/4 to 6/4 and back to 4/4 to coincide with Werther's arrival), a resource that highlights the character's contradictory emotional state, as she struggles to accept her feelings of love for Werther.

¹⁷ "Traduire... Pourquoi me réveiller" is the most famous fragment of the opera. Werther's aria displays a simply extraordinary torrent of melodic imagination, with a wise orchestration that includes the harp to highlight the character's lovesick nature. Before resuming, the score is referenced with *pp* (pianissimo) on the phrase "Ô souffle du printemps", which requires soft, light singing. The page requires two climbs to a committed high A sharp (or E flat).

¹⁸ "Ah! Moi! Dans ses bras!" is the brief conclusive duet between Charlotte and Werther, featuring a convulsive orchestral accompaniment based on syncopations and off-beats. Evoking nature underscores Werther's "Prends le deuil ô nature", foreshadowing his tragic future.

¹⁹ Albert's entry is underscored by a tempo dotted with quavers and the *pizzicato* of strings. The character's attitude and severe singing reveal that he is aware of the love that unites Werther and Charlotte. A passage for clarinet and bassoon leads to the desperate final *coda* before Charlotte cries "Dieu! Tu ne voudras pas que j'arrive trop tard!" ("Lord! You wouldn't want me to arrive too late!")

ACT THREE

Christmas Eve, Charlotte and Albert's home.¹⁴

Charlotte is at home alone thinking about Werther, with whom she feels she is in love, while rereading the letters he has sent her.¹⁵

Sophie comes in and tries to cheer her up, but soon realises that Charlotte, who is weeping uncontrollably is sad due to Werther's absence.¹⁶ Sophie suggests that they return to their father's house to celebrate Christmas.

Sophie leaves Charlotte alone, and she is presently joined by Werther, who tells her he does not want to die before seeing her one last time. Werther's bitter sadness puts Charlotte on edge, while he recalls time spent in a house where nothing has changed, not even the books arranged on the living room shelves, Albert's pistols or some poetry by Ossian that he had begun to translate.¹⁷ The tears Werther sees in Charlotte's eyes confirm that his love for his cousin is returned, but she desperately bids him farewell before he leaves.¹⁸

Albert arrives, worried after being told that Werther has returned. Charlotte seeks out her husband, and she is visibly troubled. Albert finds a note from Werther asking to borrow his pistols to go on a long journey. Albert tells Charlotte to give him the weapons with a steady, piercing look that frightens her.¹⁹

Willy Decker fa una proposta escènica minimalista i simbolista

ACT FOUR

Scene one

It's Christmas Eve. Moonlight shines on the snow-covered rooftops.²⁰

Scene two

Werther's studio. Charlotte rushes in to find her cousin lying on the floor covered in blood. Werther opens his eyes and recognises her voice. He asks her to forgive him for shooting himself with Albert's pistols and refuse any kind of help.

Charlotte declares that she also loves him,²¹ and from outside children can be heard singing praises to Christmas and the birth of Jesus Christ.²² Hearing the children sing makes Werther feel redeemed and pardoned for his suicide. Charlotte watches her cousin's episode of delirium in desperation²³. Werther asks, in the event he cannot receive a Christian burial, denied to suicide victims, to be buried next to the road leading to the town,²⁴ where he knows Charlotte will visit his grave. Werther dies while the children are heard singing outside. "Werther... Ah! All is ended!..." Charlotte announces as she cradles her cousin's lifeless body in her arms.²⁵

²⁰ Known as Christmas Eve, the prelude to act four is a brooding passage in B minor, which leads to another, in D minor, with passages featuring quavers that serve to describe Werther's mental anguish. Massenet introduces, more or less explicitly, part of the preceding subject matter.

²¹ "Et moi, Werther, et moi je t'aime" is Charlotte's nostalgic evocation that sparks their duet in a passage in 12/8 time, which introduces the concertmaster as a confidant of both characters' declarations on a sad, melancholy subject.

²² On the same melody heard in the first scene of act one,

²³ Charlotte cries "Ses yeux se ferment" on a tumultuous note, now in G minor, referenced on the score by an explicit "assez large et sombre"

²⁴ This passage is surprisingly serene, in contrast to Charlotte's despair, and with the confidence of the strings.

²⁵ Charlotte's final phrases recall the aria "Pourquoi me réveiller" of act three. The act ends with the children's innocent singing as a counterpoint to the tragedy unfolding inside Werther's studio.

1. Toni Comas (Schmidt), Marc Canturri (Johann) i Elena Sancho Pereg (Sophie) en un assaig a la sala Mestres Cabanes del Liceu 2. Toni Comas (Schmidt) i Marc Canturri (Johann) en un assaig de *Werther* 3. Anna Caterina Antonacci en un assaig a l'escenari del Gran Teatre del Liceu 4. Assaig de *Werther* a l'escenari del Teatre 5. Toni Comas (Schmidt), Stefan Heinrichs i Marc Canturri (Johann) en un assaig de *Werther* a la sala Mestres Cabanes del Liceu

SOBRE LA PRODUCCIÓ

Willy Decker

Director d'escena

Com a alemany, m'avergonyeix una mica admetre que he llegit *Werther* ara per primera vegada. Això és perquè vaig estudiar en un institut on la literatura clàssica era obligatòria, però es donava més importància a la moderna. Per a mi és com un camí de retorn a Goethe, per bé que *Faust* sempre ha estat important. Ara estic amb el Goethe de l'*Sturm und Drang*, i, honestament, és impressionant confrontar-se amb aquest talent jove, espontani i natural. Era un geni total, quelcom que el Goethe clàssic dels darrers temps no aconsegueix.

Igual d'interessant és l'experiència amb Massenet, amb qui pots sentir clarament els canvis estilístics en una mateixa peça. El seu desenvolupament va des de l'estil d'un compositor del segle XIX fins a la modernitat i l'impressionisme del final, tot assolint plenament una música ben teatral. És com si s'anés alliberant, en el transcurs de la peça, una tendència natural que es va allunyant del clixé, que acaba amb una tempesta literària en la línia de l'*Sturm und Drang*. Les diverses parts simfòniques que s'intercalen tenen una gran dinàmica teatral i em donen l'oportunitat, com a director, de fer visibles les coses entre els actors, encara que no cantin.

Força sovint s'han posat en relleu els paral·lelismes entre el *Werther* de Massenet i *Ievgueni Onegin* de Txaiovski. No només musicalment, sinó que també presenten similituds dramàticament, especialment en els personatges de Charlotte i Tatiana. Les dues dones són la connexió, d'una banda, entre un home que, per diverses raons, estimen en va, i, d'altra banda, un matrimoni programat per raons pragmàtiques. El que dic per a Txaiovski és vertader per a la música de Massenet: és el realisme de la mateixa criatura, que mira cap endins, en les fortes emocions i les agitacions de l'ànima, que es fan visibles i amaguen la traïció.

1

WERTHER

Drame Lyrique en 4 Actes et 5 Tableaux
(d'après *GOETHE*)

Poème de MM.
**EDOUARD BLAU, PAUL MILLIET
& GEORGES HARTMANN.**

Musique
de
J. MASSENET.

PRÉLUDE

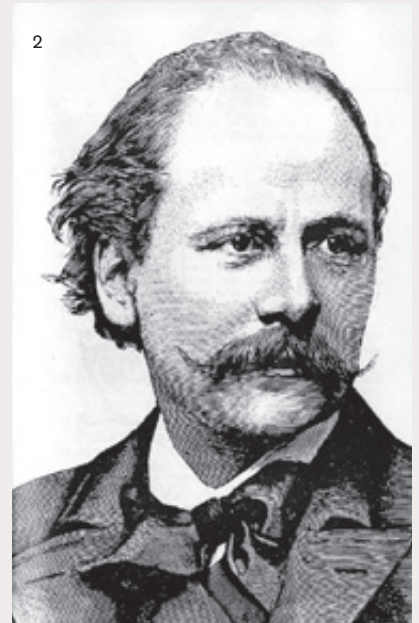
Modéré - assez lent. $\text{♩} = 4$

PIANO. *f* *cresc.* *pp* *dim.* *ppp*

Copyright by HEUGEL & Co, 1892.
Copyright by HEUGEL & Co, 1909.

MA. AU MÈNESTREL. 2me Rue Vivienne. HEUGEL & Co, Éditeurs. PARIS.

3

Drame Lyrique
d'après
GOETHE
par MM.
Edouard Blau,
Paul Millet,
& Georges Hartmann

WERTHER

Musique
de
J. MASSENET

En vente au MÈNESTREL 2me Rue Vivienne
HEUGEL & Co Éditeurs pour tous Pays. PARIS

1. Preludi de *Werther*, de la partitura per a cant i piano; Eugel 1919
2. Retrat de Jules Massenet
3. Cartell de *Werther* de Jules Massenet al Teatre Nacional de l'Opéra-Comique, Paris, 1893

Ô SOUFFLE DU PRINTEMPS...

Hervé Oleon

Artista líric

Si hi ha un compositor sobre el qual es pugui dir que no ha exercit el seu art d'una manera monolítica, aquest és sens dubte Jules Massenet. Evolucionant en la conjunció de dos segles, Massenet no és el representant d'una era que s'acaba. Ben al contrari, ho és d'una que emergeix.

Home d'experimentació, busca, explora... De vegades agafa en préstec, però no copia mai. Potser Camille Saint-Saëns és qui millor resumeix, a *L'Echo de Paris* del 13 d'octubre de 1912, la manera com s'ha de contemplar l'obra del seu eminent coetani:

«En aquest temps d'anarquia artística, udolant entre feres, havent pogut acaparar una crítica hostil, Massenet va donar exemple d'una escriptura impecable, sabent aliar el modernisme amb el respecte envers les tradicions [...]. Mestre del seu ofici com cap altre, esquivant qualsevol dificultat menystenint les contorsions i les exageracions que els ingenus confonien amb la ciència musical i així continuava el seu camí, un camí que ell mateix havia marcat, sense tenir compte el què diran.

Sabent treure profit de les novetats que l'estranger ens aportava i interioritzant-les a la perfecció, ens va oferir l'espectacle reconfortant d'un artista molt francès que ni les fades del Rin, ni les sirenes de la Mediterrània no van poder seduir. Virtuós de l'orquestra, no sacrificà les veus i l'enamorat d'aquestes pel color orquestral. Tenia un do superior:

la vida, aquest do impossible de definir, però sobre el qual el públic no s'equivoca, i que garanteix l'èxit a obres inferiors a les seves. [...] Hem imitat molt Massenet i ell, en canvi, no va imitar ningú».

L'obra lírica de Massenet, més que la seva obra instrumental o les seves melodies, és la imatge d'aquesta actitud musical. Però no ens equivoquem, l'estètica de Massenet no es limita a una superposició d'elements prestats. El compositor va saber bastir d'una manera efectiva la seva pròpia identitat musical, gràcies a la qual el seu estil no és comparable amb cap altre. Des del 1873 es distingeix estilísticament amb el seu drama sacre *Marie-Magdaleine*.

Aleshores comença a distanciar-se dels cànons de la *grand opéra* francesa i centra la música en els afectes profunds dels personatges, no únicament en l'acció. Per fer-ho, emprà la senzillesa de l'harmonia i de la línia melòdica com un dels incentius més eficaços. Onze anys després, *Manon* va esdevenir un important nou pas en aquesta evolució.

Però serà *Werther* el veritable manifest d'aquest enfocament artístic centrat en l'expressió dels sentiments dels personatges. Més que qual-sevol altra, aquesta òpera recolza en uns components alhora simples i convincents: un nombre molt limitat de personatges –un trio principal: la muller virtuosa, el marit modèlic i l'enamorat provocador de problemes–, emocions profundes, escenes a porta tancada, un espai-temps reduït. Trobarem novament aquests components, o almenys una part, una mica més endavant, en *Sapho* (1897), *Le jongleur de Notre-Dame* (1904) i especialment en *Thérèse* (1907). Aquestes obres poden ser considerades fàcilment naturalistes, bo i constatant que és en aquesta línia i no en la de les «grans maquinàries» on Massenet va demostrar el seu

talent musical. És el triomf de la senzillesa sobre la grandiloquència, de l'autenticitat dels patiments humans sobre l'epopeia mitològica, novel·lesca o màgica... Amb *Manon*, *Werther* i també amb *Le portrait de Manon* (1894), *Chérubin* (1905) y *Thérèse*, Massenet expressa a més el seu gust pregon pel segle XVIII. Massenet compondrà en el transcurs de la seva carrera una trentena d'obres líriques, vint-i-cinc de les quals publicades i dutes a l'escenari.

Amb tot, no seria fins a la segona part de la seva vida quan finalment es revelaria la seva autèntica essència artística, amb *Werther* com una de les manifestacions més brillants, sens dubte. És a partir del 1880 quan Massenet va tenir les primeres inspiracions per compondre *Werther*, tal com ho testimonia una carta enviada al compositor i crític musical Paul Lacôme: «descanso i renovo forces per escriure *Werther*, una òpera en quatre actes. Aquesta obra tan especial està destinada primerament a satisfer-me, si s'escau; ja veurem» (Coll. Parte.) El setembre del 1884 i després durant l'any 1885 persegueix aquest objectiu. L'agost del 1886, Massenet i el seu editor, Georges Hartmann, van a Bayreuth per escoltar *Parsifal* i aprofiten el viatge per visitar, a Wetzlar, la casa on Goethe s'havia allotjat.

«Veure'm a la mateixa casa que Goethe va fer famosa fent-hi viure l'amor al seu heroi, em va impressionar profundament», explica Massenet en *Mes souvenirs*. El 2 de juliol de 1887 el manuscrit de la partitura d'orquestra, iniciat al març, està enllestit. El 24 de maig del mateix any Massenet n'havia presentat el projecte al director de l'Opéra Comique, Léon Carvalho, el qual li va respondre amb una negativa categòrica. El protagonista, segons ell, «era trist» i «mancat d'interès». Però probablement va ser l'escena final del suïcidi la causa veritable del seu rebuig.

WERTHER, ÉS AVUI DIA, JUNTAMENT AMB
MANON I THAÏS, UN DELS VALORS MÉS SEGURS
DE L'OBRA LÍRICA DE MASSENET, QUE ENTRE
ELS ANYS 2009 I 2014 SUMA PEL CAP BAIX 353
REPRESENTACIONS ARREU DEL MÓN.

Aquella mateixa tarda Carvalho va canviar de parer i va enviar a Massenet aquests breus mots: «En tornarem a parlar, encara no hi ha res de definitiu». L'endemà l'Opéra Comique desapareixia en un incendi que va costar la vida a prop de dues-centes persones. Aquesta catàstrofe esfondrà les esperances de Massenet de veure-hi representada l'obra.

Havia de ser des de l'estranger que Werther s'enlairés... El 1890, el tenor Ernest van Dyck, descobert per Massenet a París el 1883, triomfava a Viena amb la creació austríaca de *Manon*, amb Marie Renard en el paper protagonista. Enlluernat per aquest èxit, Van Dyck va demanar a Massenet una òpera inèdita que pogués interpretar a Viena. Werther s'imposava... El gener del 1892, el compositor, neguitós, assistia a Viena als preparatius de la seva nova òpera, traduïda a l'alemany per Kalbeck. La nit de l'estrena, el 16 de febrer de 1892, Werther va rebre una acollida d'allò més entusiasta. El 27 de desembre és Ginebra qui rep l'obra amb admiració, aquest cop amb llibret en llengua francesa de Paul Milliet, Edouard Blau i Georges Hartmann.

Aquestes successives lloances van fer esvaïr les reticències de Carvalho, el qual es va decidir finalment a obrir les portes de l'Opéra

Comique a *Werther*. El 16 de febrer de 1893 París descobreix *Werther*, amb Marie Delna, Jeanne Laisné, Guillaume Ibos i Max Bouvet. A París, com a la resta de ciutats, l'excel·lent qualitat musical i dramàtica de l'obra és aplaudida unànimement entre el sector artístic. Charles Granier, arquitecte de la nova òpera de París, amic pròxim de Massenet, li escriu aquestes línies ben eloqüents:

«Dos ulls per mirar-te
Dues orelles per escoltar-te
Dos llavis per besar-te
Dues paraules per aplaudir-te
I dues paraules per lloar-te i dir-te que el teu
Werther està bellament estampat, m'entens?
Em sento orgullós de tu i que no t'avergonyeixi
un pobre arquitecte que se sent tan content
per tu».

No podríem dir, però, que l'èxit de *Werther* a París fos immediatament absolut. Massenet, insatisfet amb la successió de tenors previstos per al paper protagonista, es va haver d'aconcentrar, empès per la urgència, amb Guillaume Ibos, a qui li fou criticada la tècnica de cant i l'actitud de desànim, reforçada per una complexió més aviat de llenyataire que no pas d'un estudiant fràgil i romàntic. Quant a Delna, malgrat que la interpretació i la veu

van sorprendre per la intensitat..., val a dir que el seu físic, no gaire exuberant, amb prou feines s'adeia amb el que hom n'esperava, «detall» que no es va escapar de les crítiques més punyents. A partir del mes de maig del 1893, Mouliérat, Cornubert i Leprestre succeeixen Ibos en el paper, fins a final del 1894 i després, el 1897, però sense tenir l'aprovació unànime de tothom, en no correspondre's del tot al caràcter vocal del personatge.

El 1903 Van Dyck reprèn el rol a l'Opéra Comique, però resulta un fracàs: la seva veu estava irremeiablement alterada i és aleshores quan es veu enfrontat al jove i atractiu Léon Beyle, el timbre fresc del qual aconsegueix emocionar molt més. Juntament amb aquest, la ben femenina i refinada Charlotte interpretada per Jeanne Marié de L'Isle, que assoleix també les crítiques més favorables. Massenet en dirà que «és l'única, la indiscutible» Charlotte.

Amb la producció del 1903 *Werther* recull finalment els lloers d'un triomf que aviat havia d'esdevenir internacional, i que des d'aleshores no havia de decaure. Ironia del destí, *Werther*, el mal estimat, el que fins i tot va ser rebutjat per l'Opéra Comique i que es va haver d'exiliar a terra estrangera per assolir les primeres lloances en escena, és avui dia, juntament amb *Manon* i *Thaïs*, un dels valors més segurs de l'obra lírica de Massenet, que entre els anys 2009 i 2014 suma pel cap baix 353 representacions arreu del món. 🎭

«Sentir-se l'amo d'un mateix és negar el futur administrat per la religió i el poder estatal. Aquell que disposa de la pròpia mort disposa de si mateix en tota la seva radicalitat, i integralment, de poder (...). Hi ha, doncs, un enfrontament de poders, una lluita per defensar territoris que compten amb uns opulents propietaris: el "jo", els "altres", "allò altre" no tindran sentit sense les seves ben delimitades fronteres.»

Ramón Andrés

Historia del suicidio en Occidente.

JOSEP BROS: «SEMPRE VAIG PENSAR QUE AQUEST PAPER NO M'ARRIBARIA ABANS DELS QUARANTA ANYS. ALS VINT-I-CINC ANYS NO HAS PLOMAT NI PATIT PROU PER INTERPRETAR-LO»

Josep Bros és conegut per la seva impecable línia de cant, però qui el coneix sap que també és una persona atenta, educada i amable. Ens trobem amb Bros dies abans de començar els assajos de *Werther*, títol en què va debutar fa deu anys amb aquesta mateixa producció, i ara l'interpretarà al Gran Teatre del Liceu, teatre on va cantar per primer cop com a professional fa vint-i-cinc anys.

GRAN TEATRE DEL LICEU. Què pot avançar-nos d'aquesta producció?

JOSEP BROS. Serà una producció molt intensa i transparent, en la qual els cantants estarem immersos a transmetre totes les emocions que conté una partitura com *Werther*, ja que ens trobem –a banda de la música de Massenet– una producció en què els cantants estem molt nus, no tenim on agafar-nos escènica, però alhora

el món de Werther i Charlotte hi estan molt ben diferenciats. Jo crec que des de la primera nota el públic podrà apreciar el pes i la responsabilitat que té Charlotte i aquesta mena d'esperit somniador, enamoradís... quasi bipolar de Werther. Perquè no hi ha cap frase que no estigui pensada, en la direcció escènica. En les produccions el missatge ha de ser molt directe, el públic l'ha d'entendre, i això passa en aquesta producció de Willy Decker.

«CREC QUE ARA NO EXISTIRIA CAP WERTHER.
PERQUÈ EL MÓN, COM LA VIDA, VA MASSA
ACCELERAT I NO TENIM TEMPS PER PENSAR TANT»

De fet, va debutar com a Werther ara fa deu anys, precisament amb aquesta producció...

Sí! I això és perquè comparteixo plenament la visió del director d'escena. De tota manera, la primera vegada va ser una sorpresa, ja que en debutar en el rol pensava que el plantejament seria més convencional: amb una biblioteca, el clavecí... i aquí s'obre una porta i una llum et fa entendre que allà hi ha el clavecí! Però hi entres, i aquesta és la idea que tots tenim, que en aquestes dues hores i mitja tothom pugui entrar al món de Werther. I això per a mi és una responsabilitat molt gran.

Deu anys després del debut en el rol, com enfoca avui el personatge central?

Crec que no ha canviat gaire des de l'estrena, tan sols ha madurat molt més. I és que deu

anys en la vida d'una persona són molts, i a mi m'ha arribat també la maduresa personal, i això també queda reflectit en el paper. Quan vaig conèixer aquest rol sempre vaig pensar que aquest paper no m'arribaria abans dels quaranta anys, ja que encara havia de viure molt! Als vint-i-cinc anys no has plorat ni patit prou per interpretar-lo. Els anys et permeten incorporar vivències i sentiments personals per enriquir la interpretació.

Quins van ser els seus referents a l'hora de preparar aquest personatge?

La veritat és que havia escoltat en directe Ramón Vargas, Alfredo Kraus, Roberto Alagna; i en gravacions Nicolai Gedda (tot un referent com a cantant!) o el francès Georges Thill..., però quan m'assec a la platea no m'escolto els col·legues analitzant-los, sinó que gaudeixo de la seva interpretació. I és que

quan agafo una partitura, n'intento fer la meva versió, i per fer-ho necessito començar de zero, sense interferències. Per aconseguir-ho m'interessa escoltar-me a mi i, quan m'aproximo a allò que tinc al cap, aleshores sí que m'agrada escoltar altres versions, perquè m'ajuda a entendre com resolen alguns passatges i això és molt interessant!

Com és el Werther de Josep Bros?

Molt sincer, intens, passional i... he de dir que em deixa molt tocat psicològicament. A diferència de quan cantes *bel canto*, en què la recuperació després d'una actuació és molt física, en *Werther* l'esgotament és mental. I per això vam lluitar, quan muntàvem aquesta producció, que tant en Piotr Beczala com jo poguéssim tenir el descans necessari, i més en aquesta producció, perquè tot recau en el cantant, especialment en Werther.

Qui és Werther, per a vostè?

És un somniador, un amant de la natura, de l'impressionisme... Jo crec que ara no existiria cap Werther. Perquè el món, com la vida, va massa accelerat i no tenim temps per pensar tant com ho fa Werther. Això per una banda, però per l'altra, Werther també és impacient, perquè vol desesperadament enamorar Charlotte, la dona d'Albert. En definitiva, és un personatge molt apassionat.

El mes de novembre farà vint-i-cinc anys del seu debut al Liceu, en una substitució d'última hora en una *Anna Bolena* que així mateix era el debut d'Edita Gruberová en aquest rol. Com recorda aquella nit?

Va passar molt de pressa! Però no només la nit, tot el dia! Va passar el mateix que la temporada passada amb *Simon Bocca-*

negra, quan vaig debutar en el rol de Gabriele Adorno... Em va trucar a primera hora del matí la Christina Scheppelmann, que aleshores era la directora artística adjunta i ara la directora artística del Teatre. En el cas de la *Bohèma* em va trucar a un quart de deu del matí del mateix dia de l'estrena. A les onze del matí jo ja era al Teatre, vam fer alguna prova d'escena, de vestuari, musical... Total, que el Teatre ho va posar tot a la meua disponibilitat. I ens vam trobar a l'antiga Sala del Cor (parlem de l'antic Liceu!) amb el mestre Richard Bonyngue, que em va dir: no sé què fem aquí, perquè tant vostè com nosaltres ens sabem l'obra. Vostè aquesta nit surti tranquil a cantar, i nosaltres ja el seguirem.

¿I això el va tranquil·litzar o el va posar més nerviós?

A mi em va donar molta tranquil·litat! Perquè si el mestre Bonyngue –el marit de Joan Sutherland!–, em donava tota la confiança del món, senyal que podia sortir bé. Així que vaig fer una prova de vestuari, vaig anar a dinar i a les sis de la tarda era de nou al Teatre esperant que comencés la funció.

Bros va interpretar a Werther al Teatro Real de Madrid en 2011

Però arriba el moment de sortir a l'escenari...

Ho recordaré sempre! Vaig començar a sentir les notes que indicaven la meua entrada, entro i començo a cantar... De la resta gairebé no recordo res, va passar molt ràpidament! Però sembla que va anar força bé, perquè la resposta del públic va ser molt maca, i l'endemà no deixava de sonar el telèfon. Va ser molt bonic!

¿Podríem dir que li va canviar la vida professional aquesta primera representació al Liceu?

No ho sé! Jo ja feia un any que havia començat la meua carrera, ja que el meu debut professional va ser a Sabadell cantant Don Ottavio (*Don Giovanni*). Canviar potser no, però em va ajudar molt en la meua carrera a nivell internacional. Aquella nit la platea era plena de directors artístics i de premsa internacional, ja que Edita Gruberová també feia el debut en un personatge com el d'Anna Bolena. I allò em va obrir moltes portes, perquè quan el meu agent, Miquel Lerín, anava a un teatre a parlar de mi, ràpidament recordaven el debut de Gruberová cantant Bolena, i jo al seu costat. En tot cas, els moments s'han d'aprofitar, però t'han de trobar en bona forma!

Al llarg d'aquests vint-i-cinc anys ha cantat en moltes ocasions al Liceu...

Sí, i estic molt content de totes les vegades que he cantat al Teatre. Crec que hi he cantat quinze títols diferents! I sempre he estat molt ben rebut, però sobretot el que més il·lusió em fa és haver-hi pogut créixer professionalment i que tanta gent ho hagi pogut veure m'omple d'una gran satisfacció.

Quina relació té amb el públic del Liceu?

Tinc la sensació de ser a casa, i ho noto des del moment en què entro al Teatre. I tothom em fa sentir així, el públic també. És un públic que es va renovant, però també hi ha moltes persones que fa anys que em coneixen. I el fet que m'hagin vist créixer com a artista és una gran responsabilitat, però també una gran il·lusió.

En aquests anys de carrera, com ha evolucionat la seva veu, el seu instrument?

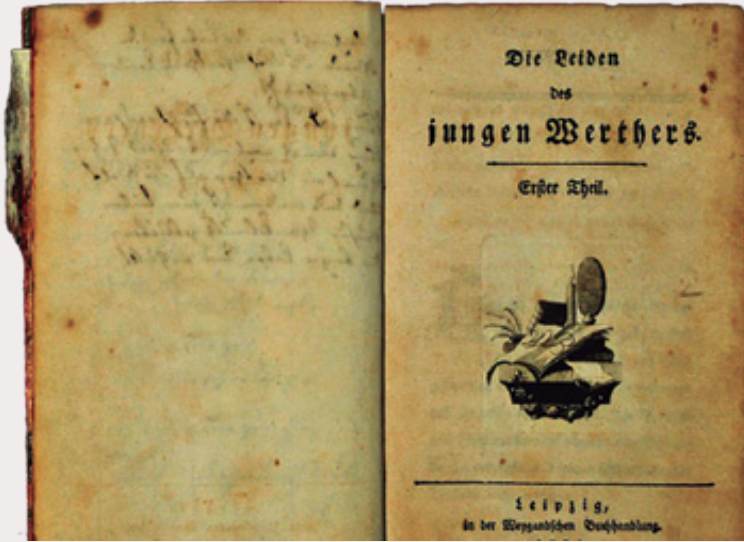
Jo ara mateix tinc veu de tenor líric pur, crec que la veu ara està amb les mateixes ganes de cantar del primer dia i jo hi tinc la mateixa dedi-

«TINC LA SENSACIÓ DE SER A CASA, I HO NOTO DES DEL MOMENT EN QUÈ ENTRO AL TEATRE»

cació. Li vaig presentant obres i és la veu la que decideix què canto i què no. El cert és que hi ha molt d'estudi en aquest exercici, però de vegades també cal una mica de risc, ja que avui dia hi ha obres que no m'omplen com abans. I està bé que sigui així, perquè va lligat amb l'evolució de la persona. Però malgrat això, sempre he volgut que els nous papers que incorporo no afectin el repertori que ja he cantat. Per exemple, ara fa uns tres anys que no canto *Rigoletto*, però que no el canti a l'escenari no vol dir que no el segueixi estudiant. De fet, pel meu tipus de veu hi ha dues òperes que no deixaré de cantar: *Rigoletto* i *Lucia di Lammermoor*; si pots cantar bé aquestes obres, podràs cantar la resta del repertori amb plenitud.

Els darrers rols que ha incorporat són de tenor líric pur (Rodolfo, Gabriele Adorno i Don Carlo). ¿Aquest canvi de repertori és causat per un major interès per l'aspecte dramàtic dels personatges?

Sí, exacte! I també per una evolució de la veu. En tot cas, són uns personatges que et permeten explorar molts més recursos teatrals, i que no tot es limiti a sortir a l'escenari, quedar-te allà plantat i cantar «A te o cara», que és una pàgina bellíssima, però tan sols per gaudir de la veu. Són inquietuds teatrals que vaig assumint amb prudència.

DE COM EL COMPOSITOR BURGÈS VA TRACTAR EL GENI ROMÀNTIC

Luis Suñén

Editor, crític literari i musical

Roger Martín du Gard, el gran novel·lista que esdevindria Premi Nobel, l'autor d'aquell enorme i emocionant retrat que fou *Les Thibault*, utilitza l'expressió «com de Massenet» per referir-se a l'epítom de la vulgaritat, del sentimentalisme carrincló. Roland-Manuel, l'historiador oficial de la música francesa, va dir d'ell que era «un petit mestre consagrat a l'expressió de passions delicades i decoratives». I, no obstant això, les seves empremtes hi són, per exemple, en *L'enfant prodigue*, una obra estrenada per Debussy el 1884, la proximitat de la qual a l'ambient de *Le roy de Lahore* o d'*Hérodiade*, però sobretot amb l'inici de *La Vierge*, estrenada per Massenet el 1880, és evident. No és l'únic cas. Ben curiosament, a *L'enfant et les sortilèges* de Ravel, que és del 1925, també trobem un evident rastre massenetia al fragment «Toi, le coeur de la rose», homenatge claríssim que Ravel fa a la molt coneguda romança de la protagonista de *Manon*: «Adieu, notre petite table». Un mestre,

aquest Massenet, que també anirà evolucionant, que s'enamorarà de personatges amb cosetes de mífics, que neixen de la imaginació però que habiten aquesta realitat en la qual encara trobem quixots, ventafocs i *cherubinos*... I moltes vegades amb una passió que podrà ser delicada, per què no. Per aquelles èpoques, Arthur Rimbaud –pol oposadíssim d'allò que representava Massenet– ja havia escrit en la seva *Chanson de la plus haute Tour* allò de «par délicatesse j'ai perdu ma vie». Respecte de la cosa decorativa, doncs sí, de vegades, naturalment, però no només. La diferència entre l'un i l'altre és evident: la que va de l'aposta total per la vida i l'obra a la transformació del que és romàntic en un impuls vers la sentimentalitat petitburgesa que, com sabem, de vegades és sorprenentment tòxica.

Però som a *Werther*, és a dir, en una òpera en la qual, com en el seu pretext literari –la novel·la de Goethe–, l'heroi és, en teoria, un home però acaba sent una dona. És veritat que és l'amor envers aquella dona el que provoca el drama i que ella, finalment, deci-

deix no intervenir. Això en aparença, perquè... ¿no deu ser en realitat l'amor de Werther pel seu propi amor –ja ho va explicar fa molt de temps De Rougemont parlant de Tristany i Isolda i encara ens serveix–, i per tant per ell mateix, allò que al final actua com a *deus ex machina*, com a suport inevitable de tot allò que s'esdevé? Sembla que Werther desitja la seva pròpia fi, influeix en el destí, no vol canviar-lo, li agradaria morir d'amor i acomplir el seu paper, com un gran actor disposat a immolar-se damunt l'escenari. És un romàntic –la seva carta del 30 d'agost és tota una declaració de principis– i no oblidem que va ser un model i que els models moltes vegades tenen un element banal i difícilment explicable, que si fos desvelat segurament frenaria l'atractiu que comporten per a les ànimes cànrides –i que consti que ni Goethe ni Massenet no ho eren, de ben segur, per més que sí que ho fossin alguns dels lectors que van imitar Werther en la seva immolació en nom de l'amor. La novel·la d'aquell té bastant d'autobiogràfica en els temes més superficials de la trama, però el Júpiter de

WERTHER DESITJA LA SEVA PRÒPIA FI, LI
AGRADARIA MORIR D'AMOR I ACOMPLIR EL SEU
PAPER, COM UN GRAN ACTOR DISPOSAT A
IMMOLAR-SE DAMUNT L'ESCENARI

Weimar estava reservat a majors glòries que les del jove Werther i va optar, com no es podia pensar altrament, per continuar vivint. I també és cert que quan Massenet emprèn l'escriptura de la seva òpera, l'obra de Goethe, que és del 1774, portava més de cent anys escrita i no deixa de resultar curiós que un tema així pogués atreure tant una societat que havia canviat i en la qual el romanticisme extrem casava malament amb el creixement d'aquella burgesia que ja s'estimava molt la música de l'autor de *Manon*. La distància i la dificultat de comprendre l'acció del personatge s'escurça amb l'emoció que produeix sobre l'escenari: escalfa però no crema. Aleshores i ara.

El *Werther* de Massenet s'estrenà a l'Òpera Imperial de Viena el 16 de gener de 1892, en alemany, traduït el llibret per Max Kalbek, amic i biògraf de Brahms, protegit per Hanslick i no gens partidari de la música de Wagner. L'estrena parisenca trigaria gairebé dos anys, el 27 de desembre de 1893, a la sala provisional d'una Opéra Comique que estava en obres després del seu incendi. ¿Què quedava, a aquelles altures, del personatge que havia estat imitat per tants joves de la seva època mentre que el seu creador continuava esperant una mena de posteritat en vida? ¿Només la part sentimental, la culminació de la tragèdia en una escena tan impossible com poc creïble després de tot el que va passar a Europa?

Recordem, si és que encara ara calia, l'assumpte d'*Els sofriments del jove Werther*, la novel·la epistolar de Goethe. Mitjançant les cartes

del seu protagonista –escrites entre el 4 de maig de 1771 i el 6 de desembre de 1772–, en les quals s'albira un mínim diàleg i a les quals s'afegeix la secció final titulada «De l'editor al lector», coneixem el seu enamorament de la jove Charlotte, de la qual descobreix amb aflicció que està compromesa amb un home honrat i de bona posició: Albert. Amb tot, Werther no deixa de ser amic de Charlotte i el seu ben aviat marit, proper a la família i estimat per tots. Fugit del lloc de la seva passió –no pas d'ella–, se sotmet al que anomenaríem sens dubte una humiliació classista, retorna a la proximitat de la seva estimada, a la qual finalment pot manifestar el seu sentiment, i troba en ella una mena de correspondència fins aleshores soterrada sota la capa de la discreció pròpia d'una noia que aspirés a una felicitat domèstica sense ensurts, però la mateixa Charlotte l'assabenta que no es tornaran a veure. Werther decidirà de llevar-se la vida –és a dir, acomplir allò que ell sabia que arribaria– no sense importunar prèviament amb cartes tant Charlotte, com el seu amic recipiendari de la correspondència que basteix la novel·la i també Albert. Això és potser, a ulls del lector d'avui –que no pot deixar de celebrar, per exemple, les meravelloses descripcions del camp alemany–, el pitjor del caràcter de Werther, aquest afany tan poc elegant, com de romàntic escandalós, d'involucrar-hi qui no té la culpa en la seva decisió personal. I encara es veurà envoltat d'afecte al llit de mort, com si, en comptes de ser un pesat poc discret, que ha volgut carregar a tots amb la part de culpa que, segons ell, pogués correspondre'ls del desenllaç, s'hagués comportat realment com un enamorat que no volgués fer patir ni un àtom l'objecte de la seva frisança. L'altra part més incòmoda per als lectors que s'apropin actualment a *Els sofriments del jove Werther* –en castellà, probablement en la preciosa traducció de José Mor de

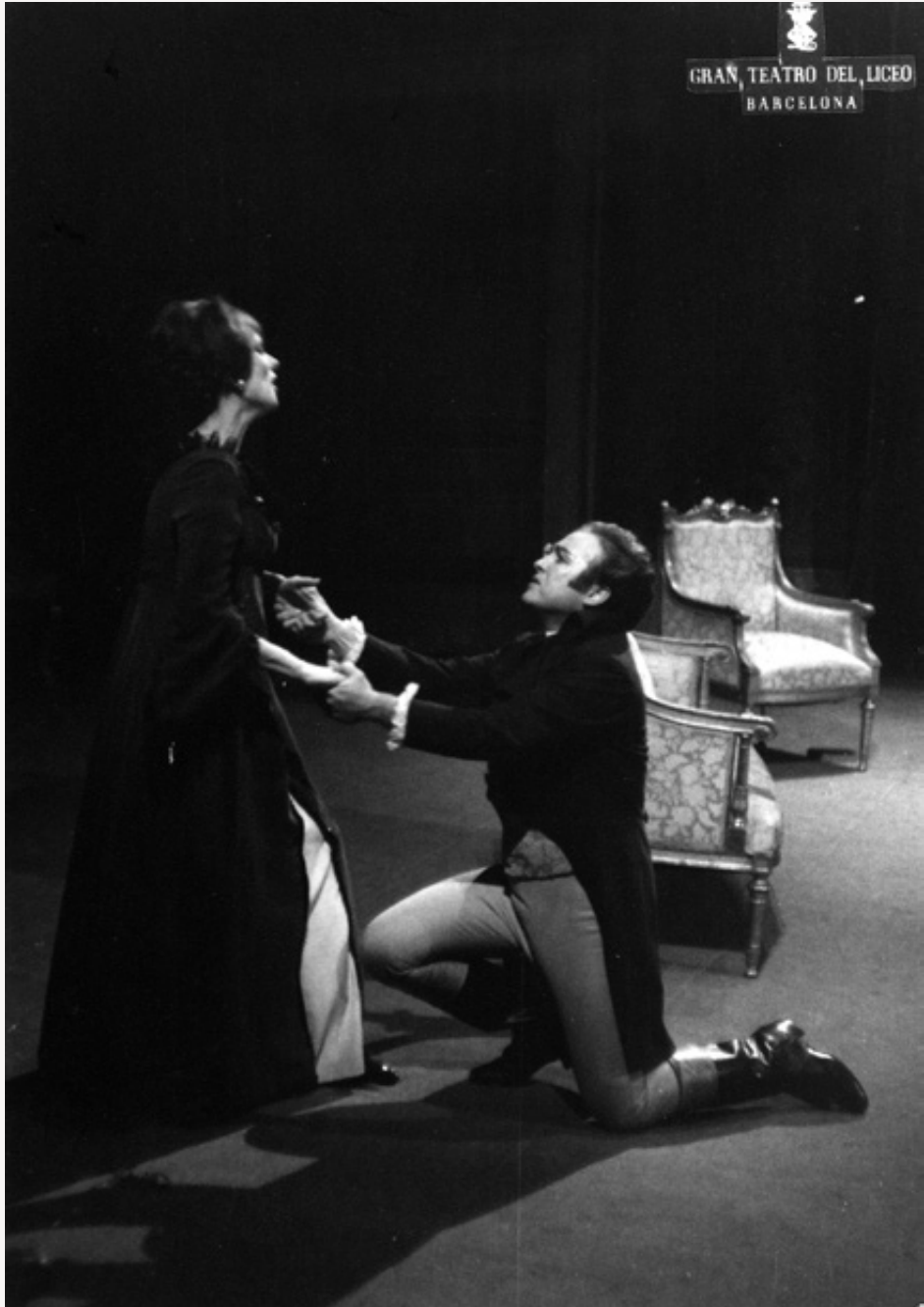
Fuentes publicada per primera vegada el 1835 amb el títol de *Las cuitas de Werther*— són les llargues citacions d'Ossian —«ha desbancat Homer en el meu esperit», diu Werther—, l'imaginari bard cèltic que va marcar amb la seva empremta l'època romàntica. El que avui ens sembla feixuc, suscitava el drama amorós que ens relata Goethe.

Naturalment, l'adaptació del text per a l'òpera se centra en la peripècia amorosa amb un marc dramàtic suficient i abandona pel camí moltes de les possibilitats psicològiques que l'original pot plantejar a qui el llegeixi. Precisament, el fet de no poder anar més enllà en la interioritat de Werther és el que fa que l'espectador es commogui molt més, avui, que no pas un lector que probablement, i per molt romàntic que es consideri en el sentit que el món popular ha donat al mot, no acabarà de trobar les voltes a aquest drama personal, tan insistent i tan exposat a l'aparador. Coneixent aquesta dificultat inherent a la novel·la, el primer i quasi diríem que únic inconvenient per a l'adaptació de l'obra de Goethe per als llibretistes no era sinó l'estructura epistolar —i tant és si, a més, no hi ha resposta— de l'original. Però també és veritat que Goethe no protestaria pel canvi necessari. Hi havia precedents, a més, cap dels quals no va fer fortuna, oblidats tot just estrenats i que segurament no degueren inspirar pas els llibretistes de Massenet. Així, les òperes de persones tan fosques com ara Aspa, Coccia, Benvenuti, Puccita, Gentili i fins i tot una paròdia de l'expert Wenzel Müller que no deixava de resultar curiosa com a, potser, principi i fi del respecte a l'heroi romàntic en tota la seva esplendor, i més tenint en compte que el seu autor va ser un estricte contemporani de Goethe al qual no sabem si va impulsar-lo l'enveja o el sentit comú. El doble punt de vista —el del protagonista i el de l'editor que completa la novel·la en

el que podríem anomenar la segona part– no només no suposa un inconvenient per a l'adaptació, sinó que anima a fer-la més lògica, més lineal i amb només dades pertinents des del moment en què aquest mateix punt de vista és ara el de l'espectador. El més gran esforç dels llibretistes seria convertir en diàleg allò que pràcticament no en té, fer un continu dramàtic i transformar la peripècia interior en trama operística, tot renunciant segurament a elements que haurien estat útils, per exemple la festa a casa del comte de C*** on Werther és humiliat i que donava per a un acte sencer amb l'ajuda impagable de la senyoreta B***. El resultat és, en línies generals, eficaç, en mantenir-se l'aura romàntica que ho embolcalla tot i que surt del protagonista, es reflecteix en Charlotte –objecte del seu amor, però també element necessari per consumir el suïcidi que, valgui la paradoxa, donarà sentit a la seva vida; molt romàntic, doncs– i il·lumina l'atmosfera que els envolta. Werther i la seva estimada queden, doncs, suficientment perfilats per bellugar-se per l'escenari sense que hàgim de saber gaires coses més d'ells abans de conèixer-los. Al seu costat, Albert i Sophie. El primer, si podem dir-ho així, com a la novel·la, és un personatge aparentment menor, per bé que té el seu petit cor, que veu el flirteig, i que malgrat poder témer per l'amor de la seva dona –ell, home honrat i just com cap–, sembla comprendre que Werther l'admira. I la segona, una troballa de Blau, Milliet i Hartmann, una nena de quinze anys que descarrega la tragèdia, que actua com un cert contrapunt d'innocència en aquest assumpte amorós de desenllaç tan difícil, una mica a la manera de la Micaëla de la *Carmen* de Bizet, però sense el punt de timidesa, que troba en l'acció de cantar, ballar i riure, en la proximitat de la família,

El tenor Juan Cuneo com a Werther, el 1967

HI HA BELLESA, HI HA INTENSITAT I TAMBÉ HI HA LA
SUFICIENT LLEUGERESA COM PERQUÈ QUI ESCOLTI
RESPIRI SENSE ANGOIXA, S'EMOCIONI SENSE
EXAGERACIONS, SÀPIGA QUE SOM AL TEATRE I, DE
VEGADES, PER AQUESTA RAÓ, A LA MATEIXA VIDA

el seu sentit comú davant unes penes que encara no pot comprendre i que s'endevina que no haurà de passar. Antirromàntica, doncs, en el sentit més tècnic de l'expressió.

Werther no es beneficia a l'escenari de la quantitat de dades que aportava Goethe al seu text i el tenor que el representi ha de saber que el seu personatge està enamorat de Charlotte, però també enfrontat a un món que li queda petit probablement perquè ha aconseguit enganyar-se a si mateix, transformar la seva inadaptació en rebel·lia quan de bon grat la canviaria per un amor que el redimís de seguida del seu pecat d'orgull. El seu moment àlgid és la romança «Pourquoi me réveiller», text que, per causa d'Ossian, Werther evoca al final de la novel·la de Goethe i de la qual caldria destacar un sentit poètic excel·lent –donem a l'amo de l'invent el que li pertoca– a la seva segona part. Charlotte ha de recórrer el camí que va de la seguretat a la passió i tornar novament a resignar-se sense perdre de vista que a ella no li ha anat pitjor que a Werther. Tots dos es trobaran en la compromesa escena final que serveix bé les intencions de Goethe, ja que –en aquest aspecte– el suïcida d'allò més plom –un altre cop la distància entre l'ahir i l'avui– ha esvalotat tothom de la novel·la anunciant el que pensa fer. Aquí el desenllaç arriba, com al llibre, amb la petició de les pistoles a Albert, el qual, per la seva banda, les demana a una Charlotte inquieta, perplexa, aterrida i sense alè –un punt quasi gòtic en el drama romàntic–, però que ens fa dubtar que pugui de debò estimar Werther, ja que ningú que estima deixa que arribin al seu estimat les armes amb què vol llevar-se la vida, la qual cosa tampoc no correspon

a una autèntica romàntica disposada a morir per ell. Ho intueix, ho sap, però és incapaç d'evitar-ho. Abans, tot l'acte tercer és seu –des que evoca Werther fins que el troba novament–, ella és el personatge que evoluciona en el drama, i haurà de posar-hi la resta però reservant expressivitat i alè per a aquest final en el qual serà qui acabarà demanant pietat al suïcida –a la novel·la no s'acosta al llit de mort, perquè es desmaia abans, però sí que hi anirà Albert–, que li està trencant el cor. Aquí Massenet és més dur que el Goethe que fa morir el seu heroi al llit, envoltat de tota la comunitat. La idea que Charlotte acompanyés Werther durant la seva agonia fou, pel que sembla, del mateix Massenet i, com a bon home de teatre que era, ho va encertar de ple, en dotar l'estimada d'un caràcter menys altiu –o de més fragilitat– que el personatge de Goethe que es queda a casa, però desmaiada, això sí.

I, finalment, tenim la llengua i les seves servituds, aquest esperit de la prosòdia francesa que fa que la música que la serveix sigui com és –una mica, sense extrems, com passa amb Janáček i la llengua txeca. I en aquest cas, en el que Elvio Giudici anomena «il canto de conversazione», Massenet aconsegueix potser la seva màxima fita. Hi ha bellesa, hi ha intensitat i també hi ha la suficient lleugeresa en aquesta conversa com perquè qui escolti respiri sense angoixa, s'emocioni sense exageracions, sàpiga que som al teatre i, de vegades, per aquesta raó, a la mateixa vida. No tant, doncs, una mostra del romanticisme musical, sinó del que una lectura tardana en va donar de si per a un compositor adorat per la burgesia del final del segle XIX, aquella a la qual, poc després, li cauria damunt una guerra.

«Vet-ho aquí, Lotte! No m'estremeixo pas per agafar el fred i espantós calze d'on beuré el deliri de la mort. Tu me l'has donat i el prenc sense por. Així, així es compleixen tots, tots els desitjos i les esperances de la meva vida! Amb aquesta rígida fredor vénen a tocar a la porta de bronze de la mort.»

Johann Wolfgang Goethe

Les penes del jove Werther.

Traducció: Manel Pla

SOBRE EL SUÏCIDI DE WERTHER

Juan Luis Linares

Psiquiatra i psicòleg

Arran de l'aparició, el 1774, de l'obra de Goethe *Els sofriments del jove Werther*, una onada de suïcidis va sacsejar la vella Europa. Allò que es va anomenar la «febre de Werther» conduí molts joves a vestir de la mateixa manera que el protagonista i va acabar amb la vida de quaranta lectors de les primeres edicions de la novel·la. I no es va tractar d'un cas aïllat. Sembla que una cosa similar es va esdevenir als Estats Units dos segles més tard arran de la mort de Marilyn Monroe.

Hi ha circumstàncies en la història que, associant capriciosament incertesa i complexitat, generen fenòmens de conseqüències imprevisibles i eventualment greus. Sense sortir del camp de la salut mental, en el qual em moc professionalment, així va ser, per exemple, amb l'onada d'alcoholisme posterior a l'expansió del monacat a Occident, allà per la llunyana alta edat mitjana. Sembla que, en efecte, on els monjos seguidors de sant Benet decidien crear un nou monestir, una de les primeres coses que feien, si el clima ho autoritzava, era plantar vinyes en un hort, amb la beata intenció d'obtenir vi per consagrar. D'aquí que els veïns els imitessin, amb intencions segurament menys santes, i el resultat va ser posar a l'abast de grans poblacions, revestida d'abillament altament prestigiós, la que seria sens dubte la droga institucional de les nostres cultures occidentals: l'alcohol. L'expansió dels trastorns alimentaris, i concretament la

clàssicament anomenada anorèxia nerviosa, ha respost en dates molt més recents a mecanismes socials semblants: la divulgació pels mitjans de comunicació de masses de patrons estètics extremadament prims. I, per descomptat, en tots dos casos, les pautes culturals no han estat sinó el substrat sobre el qual han operat altres factors de naturalesa més privada, familiars i individuals. Així funciona la multicausalitat pròpia dels fenòmens complexos.

Però, tornant al suïcidi, crida l'atenció que el contagi no imiti únicament el fet de donar-se la mort, sinó també la manera de fer-ho: intoxicació per barbitúrics en el cas de Marilyn i un tret de pistola en el de Werther: el suïcidi romàntic per excel·lència. Només cal que el model sigui socialment prestigiós. I en aquest punt, no hi ha dubte que Werther complia els requisits, sobretot tenint en compte el caràcter autobiogràfic de l'obra i l'extraordinària fama que Goethe va assolir ben aviat a tot Europa. Es diu que el mateix Napoleó portava damunt un exemplar de la novel·la alemanya i que la lloava a tort i a dret. Un il·lustre precedent de l'interès despertat a França per un tema universal que també va fascinar Massenet.

La dimensió autobiogràfica de l'obra té, certament, aspectes sorprenents. Goethe no es va suïcidar, però sí que ho va fer el seu amic Karl Wilhelm Jerusalem, amb pistoles prestades i, per descomptat, per un desengany amorós. Experiència que també va viure el mateix Goethe amb una jove anomenada Charlotte, com la protagonista de la novel·la i de l'òpera. En fi...

Una lectura del *Werther* de Goethe, 1870 per Wilhelm Amberg / *Le Suicidé*, 1877, per Édouard Mané

SI LA VIDA NO ÉS SATISFACTÒRIA,
EL SUBJECTE TÉ EL DRET ABSOLUT
D'ACABAR AMB LA SEVA VIDA, SENSE
DONAR EXPLICACIONS A NINGÚ

Émile Durkheim, el pare de la sociologia, va dedicar la seva obra més destacada al suïcidi. Hi estudià de manera exhaustiva les components socials i en menysvalorava, sense descartar-la, la dimensió psicopatològica. Va establir una tipologia amb quatre modalitats de suïcidi (egoista, altruista, anòmic i fatalista) que, encara avui dia, més d'un segle després, constitueix una referència obligada per a qualsevol aproximació al tema. El suïcidi egoista es produeix en absència de vincles socials forts i d'una integració harmoniosa de l'individu a la societat. S'allibera la voluntat individual, que, desproveïda de compromisos col·lectius, s'orienta cap a una autoafirmació destructiva radical. Si la vida no és satisfactòria, el subjecte té el dret absolut d'acabar amb la seva vida, i sense donar explicacions a ningú. Està clar que l'esperit de l'*Sturm und Drang*, «la tempesta i l'ímpetu» precursors del Romanticisme, encaixa plenament amb aquesta filosofia furientment individualista. Werther no és un rebel ni un inadaptat social en sentit estricte, però en tant que heroi preromàntic, no dubta d'anteposar la seva voluntat individual a les convencions vigents de la societat que li toca viure.

El suïcidi pot ser considerat l'acte depressiu suprem i, com a tal, constitueix un missatge potent i complex, a més d'una simple pràctica autolítica. Destruir la vida d'un mateix significa, evidentment, un rebuig de la vida perquè resulta inacceptablement dolorosa o mancada de sentit, però també implica una clara informació adreçada als supervivents, o a alguns d'aquests, interlocutors i testimonis privilegiats del tràgic procés: mireu allò que el vostre rebuig, la vostra crítica o les vostres desmesurades pretensions han fet amb mi. Cio-Cio-San, la Madama Butterfly

de Puccini, una altra suïcida il·lustre del gran repertori operístic, es lleva la vida pràcticament davant la mirada horroritzada de Pinkerton, el seu depredador pseudoconjugual. A ell va dedicat el més important del missatge pòstum, tot i que no s'han de descartar com a destinataris l'oncle bonze ni la cohort de familiars que, al primer acte, reneguen d'ella i l'abandonen a la seva sort.

Werther no podria ser considerat un depressiu en el sentit psicopatològic, però ho és amb llicència poètica i representa algunes de les més significatives qualitats d'aquesta condició. Per començar, el rebuig per part de la seva adorada Charlotte constitueix el que s'ha arribat a anomenar una *pèrdua ambigua*, ja que l'objecte estimat continua existint, relativament a l'abast, tot i que sigui inaccessible. Aquesta inevitable coexistència amb l'objecte estimat i perdut esdevé un important factor desestabilitzant. El suïcidi subsegüent suposa, en part, assumir les culpes d'aquest fracàs: llevant-me la vida em castigo per no haver estat capaç d'aconseguir allò que tant estimava i necessitava. Però, al mateix temps, Werther posa de manifest la seva coherència comunicacional depressiva i demostra una gran eficàcia en el tractament de la culpa, també envers els altres. El malestar que Charlotte experimentarà davant l'evidència que ella és responsable de la mort del seu jove enamorat suposa un formidable llegat de culpabilitat. I, a aquest efecte, la cirereta del pastís és el fet que el suïcidi es cometi amb les pistoles que Werther demana prestades a Albert, el marit de Charlotte. ¿Hi pot haver una evidència més gran que el jove desitja involucrar-los a tots dos en la seva mort? 🎵

MASSENET

MÚSICA

1842

Jules Massenet neix a La Terrasse (integrada després a Saint-Étienne, França). És l'últim fill d'una família benestant

Nabucco (G. Verdi). *Linda di Chamounix* (G. Donizetti). Fundació de la New York Philharmonic Orchestra (NYPO)

1848

La seva mare comença a ensenyar-li a tocar el piano, quan la família ja viu a París i anys abans que entri al conservatori de la ciutat. Ella treballarà també com a professora de piano

Il corsaro (G. Verdi). *La val d'Andorre* (J. Halévy). Mor G. Donizetti

1854

La família es trasllada a Chambéry, d'on ell fuig per tornar a París i al seu conservatori, però l'intercepten i l'obliguen a tornar

La nonne sanglante (C. Gounod). Mor el tenor G. B. Rubini

1855

La família el deixa tornar al Conservatoire de Paris: viu a casa de la seva germana Julie (casada amb el pintor P. P. - Cavallé. Un dels seus fills serà músic: François Cavallé-Massenet)

E. Arrieta estrena la seva sarsuela *Marina*.

1859

Toca per algun cafè i és timbaler del Théâtre-Lyrique, on intervé durant l'estrena de *Faust* (Gounod). Guanya el premi de piano del seu conservatori

Faust (C. Gounod). *Un ballo in maschera* (G. Verdi). França fixa un patró del diapasó que s'internacionalitzarà

1863

Mor el seu pare. La seva cantata *David Rizzio* guanya el Prix de Rome (amb gran suport d'H. Berlioz, com li fa saber el seu mestre A. Thomas). 1a obra simfònica: *Ouverture en sol*

Les pêcheurs de perles (G. Bizet). *Les troyens* (H. Berlioz). Neix P. Mascagni

ARTS I CIÈNCIA

HISTÒRIA

Stendhal mor

Gran Bretanya obté Hong Kong.
Espartero bombardeja Barcelona per
sufocar una revolta

A. Dumas fill publica *La dame aux
camélias* (base de *La traviata*, de G.
Verdi). Mor el pensador català J. Balmes

Revolucions liberals europees. *Manifest
der Kommunistischen Partei* (K. Marx- F.
Engels). Tren Barcelona-Mataró

Comencen a publicar-se *Le Figaro* i *El
Norte de Castilla*

Pius IX proclama el dogma de la
Immaculada Concepció

Moren els escriptors C. Brontë i G. de
Nerval

Terratrèmol d'Ansei Edo (Japó): uns
7.000 morts. Desamortització de Madoz

The origin of species (C. Darwin).
Restauració dels Jocs Florals, impuls de
la Renaixença

H. Dunant idea la Creu Roja durant la
Batalla de Solferino de la unificació
italiana

E. Manet pinta *Le déjeuner sur l'herbe
i Olympia*. É. Littré comença a publicar
a Hachette el seu *Dictionnaire de la
langue française* ('le Littré')

Londres inaugura el primer Metro

MASSENET

MÚSICA

1864

S'instal·la a Roma fins l'any 1865 amb la beca del Prix de Rome. Viatja per Itàlia, compon i coneix F. Liszt, que li recomana donar classes de piano a Louise-Constance de Gressy *Ninon*: serà la seva dona

La belle Hélène (J. Offenbach). Mor G. Meyerbeer (G. Rossini compon *Chant funèbre* com a homenatge). Neix R. Strauss

1866

Reinstal·lat a París compon la seva 1a òpera, *La Grand'Tante*, per encàrrec de l'Opéra-Comique amb intercessió d'A. Thomas. Es casa

Mignon (A. Thomas). *Barbe-bleue* i *La vie parisienne* (J. Offenbach)

1867

Estrena la seva 1a òpera, *La Grand'Tante* (còmica), a París

Roméo et Juliette (C. Gounod). *Don Carlos* (G. Verdi). *The blue Danube waltz* (J. Strauss). *La jolie fille de Perth* (G. Bizet). Neixen E. Granados i U. Giordano

1868

Neix la seva única filla, Juliette. En aquesta època dóna classes de piano a més de compondre

Die Meistersinger von Nürnberg (R. Wagner). *Hamlet* (A. Thomas). *Mefistofele* (A. Boito, 1a versió). Mor G. Rossini

1870

G. Hartmann esdevé el seu editor en exclusiva (també serà un dels seus llibretistes). Lluita en la Guerra Francoprussiana

Die Walküre (R. Wagner). *Undina* (P. Txaikovski). Mor S. Mercadante

1872

Estrena l'òpera *Don César de Bazan* (còmica), a París

R. Wagner posa la 1a pedra del Festspielhaus, el seu teatre de Bayreuth (Baviera). G. Bizet comença *Carmen*. Neix J. Malats

1873

Estrena *Marie-Magdeleine* (el seu primer oratori) i *Les Érinnyes* (música incidental): dos èxits

Messa da Requiem (G. Verdi). Neix S. Rachmaninov

ARTS I CIÈNCIA

HISTÒRIA

L. Pasteur prova que un ésser viu prové d'un altre i que no hi ha generació espontània

Maximilià d'Habsburg, emperador de Mèxic

Crim i càstig (F. Dostoievski)

Hegemonia alemanya de Prússia en vèncer Àustria, que perd la Batalla de Sadowa

C. Sholes inventa la màquina d'escriure amb teclat Qwerty. A. Nobel inventa la dinamita

1r volum de *Das Kapital* (K.Marx)

L. Lartet descobreix l'Home de Cromagnon (Homo sapiens). Mor L. Foucault

Cau Isabel II i neix la pesseta

Mor P. Mérimée. Excavacions a Troia (H. Schliemann). *La vicaria* (M. Fortuny)

Guerra Francoprussiana (França la perdrà l'any 1871). Assassinen el president del Govern espanyol J. Prim. Amadeu I, rei d'Espanya

Creen el Metropolitan Museum of Art de Nova York. Sorgeix *L'Esquella de la Torratxa*

Comença la III Guerra Carlina. Moren G. Mazzini i B. Juárez

P. Verlaine dispara A. Rimbaud, que en aquesta època escriu *Une saison en enfer*

Mor Napoleó III (emperador de França i últim rei francès). Abdicació d'Amadeu I i I República espanyola: E. Figueras i F. Pi i Margall, presidents

MASSENET

MÚSICA

1875

Mor la seva mare, la seva 1a professora de música (piano). Estrena *Lamento* (peça d'orgue per al funeral del seu amic G. Bizet)

G. Bizet mor l'any en què estrena *Carmen*. París inaugura l'Opéra de Garnier. Neix M. Ravel

1876

França li concedeix la Légion d'Honneur (el seguirà condecorant durant la seva vida)

R. Wagner inaugura Festspielhaus amb la seva tetralogia íntegra. *La Gioconda* (A. Ponchielli). Neixen P. Casals, M. de Falla i E. Wolf-Ferrari. Mor F. M. Piave

1877

Estrena *Le Roi de Lahore* (París). L'editor G. Ricordi li proposa *Hérodiade* i la versió italiana de *Le Roi de Lahore*

Timbre d'argent i *Samson et Dalila* (C. Saint-Saëns). *Les cloches de Corneville* (R. Planquette). *L'étoile* (E. Chabrier). *El llac dels cignes* (P. Txaikovski). *La Bayadère* (L. Minkus). Sonata per a violí i piano núm. 1 (G. Fauré). Simfonia núm. 2 (J. Brahms)

1878

Professor de composició al Conservatoire de Paris. Estrena a Torí *Re di Lahore* (amb canvis respecte a l'original, francès). *5ème Suite d'orchestre: Scènes napolitaines*. L'elegeixen membre de l'Académie des Beaux-Arts

T. A. Edison patenta el fonògraf. *Polyeucte* (C. Gounod). *H. M. S. Pinafore* (A. Sullivan). *Slovanské tance* (A. Dvořák). *Aires gitanes* (P. de Sarasate).

1881

Estrena *Hérodiade* (Brussel·les. Farà canvis en aquesta òpera). *Marche Solennelle* (l'estrena, a Barcelona, per inaugurar el Teatre Líric-Sala Beethoven). *6ème Suite d'orchestre: Scènes de Féerie* (Londres)

Estrena pòstuma de *Les contes d'Hoffmann* (J. Offenbach). *Le tribut de Zamora* (C. Gounod). M. Mussorgski mor, ultimant *Kovantxina*. Neix B. Bartók. El Liceu fa la seva primera prova de llum elèctrica a la platea

ARTS I CIÈNCIA

HISTÒRIA

Moren P. Larousse, H. C. Andersen, J. -
F. Millet i J. - B. C. Corot

Barcelona instal·la la 1a central
elèctrica d'Espanya

Richard Wagner in Bayreuth (F.
Nietzsche). A. G. Bell patenta el telèfon,
després de l'invent d'A. Meucci. *Bal au
moulin de la Galette* (P. - A. Renoir)

Mor M. Bakunin

La Gare Saint-Lazare (C. Monet). Acaba
la publicació d'*Anna Karènina* com a
novel·la de fulletó (L. Tolstoi). *L'Atlàntida*
(J. Verdaguer)

Guerra de Rússia i Turquia. Victòria,
emperadriu de l'Índia

Anti-Dühring (F. Engels)

Exposició Universal (París). Rússia
guanya la guerra a Turquia

The Portrait of a Lady (H. James). Neix
P. Picasso

Assassinen el tsar Alexandre II: el
succeeix Alexandre III. Neixen *La
Vanguardia* i *LA Times*

MASSENET

MÚSICA

1884

La soprano M. Heilbron estrena *Manon* (París. Massenet farà canvis en aquesta òpera). És una versió anterior a la *Manon Lescaut* de G. Puccini (1893) i posterior a la *Manon Lescaut* de D. – F. Auber (1856)

Le villi (G.Puccini. 1a versió). Mor B.Smetana. R.Strauss dirigeix per 1a vegada

1885

Estrena *Le Cid* (París) i la música incidental *Théodora*. Viatja molt dins i fora de França per supervisar representacions d'*Hérodiade* i *Manon*

The Mikado (A. Sullivan)

1892

Doble estrena de *Werther*: en alemany a Viena i després en francès a Ginebra (versió que arribarà l'any 1893 a París). Estrena el ballet *Le carillon*

Pagliacci (R. Leoncavallo). *I Rantzau* (P. Mascagni). *Cristoforo Colombo* (A. Franchetti). *La Wally* (A. Catalani). *Iolanta* i *El trencanous* (P. Txaikovski). Mor É. Lalo. Neixen D. Milhaud i A. Honegger

1894

A París s'estrena *Thaïs* (Massenet farà canvis en aquesta òpera) i *Le portrait de Manon*; a Londres, *La navarraise*. *Werther* es representa pel món. *Manon* al Liceu

Prélude à l'après-midi d'un faune (C. Debussy). *Hulda* (òpera pòstuma de C. Franck). *Guntram* (J. Strauss)

1896

Mor el seu mestre i mentor A. Thomas: rebutja succeir-lo en la direcció del Conservatoire de Paris, on fins i tot deixa de ser professor de composició: se centra en compondre

La bohème (G. Puccini). *Andrea Chénier* (U. Giordano). *Also sprach Zarathustra* (R. Strauss). El Liceu estrena *Pepita Jiménez* (I. Albéniz)

1899

Estrena *Cendrillon* (París). *Werther* al Liceu. Compra una gran casa a Égreville per viure durant els estius (no deixa París, a uns 100 km.)

Nocturnes (C. Debussy). *Finlàndia* (J. Sibelius). Neixen F. Poulenc i G. Auric. G. Verdi funda la Casa di Riposo per Musicisti

ARTS I CIÈNCIA

HISTÒRIA

Une baignade à Asnières (G. Seurat)

Sorgeixen el *Dow Jones Industrial Average* i el *Dow Jones Transport Average*

Patent de la 1a motocicleta (G. Daimler amb W. Maybach). Construcció del 1r automòbil, de 3 rodes (K. Benz)

Roma posa la 1a pedra del monument a Víctor Manuel II. Entitats de Catalunya lliuren un Memorial de Greuges a Alfons XII, poc abans de morir (regència de Maria Cristina)

Fundació de General Electric

J. Martí funda el Partit Revolucionari Cubà. *Bases de Manresa*

The jungle book (R. Kipling)

Cas Dreyfus: França arresta un capità acusat de traïció en favor d'Alemanya

Ubu roi (A. Jarry). *Prosas profanas* (R. Darío)

Restauració dels Jocs Olímpics (Atenes)

Bayer patenta l'aspirina

Espanya perd Puerto Rico, que passa als EUA. Fundació del FC Barcelona

MASSENET

MÚSICA

1903	Primers símptomes greus del càncer intestinal de què morirà	<i>Tiefland</i> (E. d'Albert, amb llibret de R. Lothar basat en <i>Terra baixa</i> , d'À. Guimerà)
1905	A Montecarlo estrena <i>Chérubin</i> . Thaïs al Liceu. Representació 500 de Manon a l'Opéra-Comique (París)	<i>Salome</i> (R. Strauss). <i>Amica</i> (P. Mascagni). <i>La vida breve</i> (M. de Falla). <i>La mer</i> (C. Debussy). <i>Requiem</i> (G. Puccini)
1910	El baix F. Chaliapin estrena <i>Don Quichotte</i> (Montecarlo). Compon <i>Amadis</i> (estrena pòstuma). Hospitalitzat d'urgència a París	<i>La fanciulla del West</i> (G. Puccini). <i>L'oiseau de feu</i> (I. Stravinski). <i>Mirentxu</i> (J. Guridi)
1912	Estrena <i>Roma</i> (Montecarlo). Acaba <i>Cléopâtre</i> (estrena pòstuma). La seva salut empitjora: es trasllada des de la seva casa d'Égreville fins a París, on mor. Enterrament privat a Égreville	<i>Daphnis et Chloé</i> (M. Ravel). <i>Ariadne auf Naxos</i> (R. Strauss). <i>Titaina</i> (E. Morera). Mor l'editor G. Ricordi. Neixen X. Montsalvatge i J. Cage
1913	Estrena pòstuma de la seva òpera <i>Panurge</i> (París)	<i>La vida breve</i> (M. de Falla). <i>Pénélope</i> (G. Fauré). <i>L'amore medico</i> (E. Wolf-Ferrari). <i>Le sacre du printemps</i> (I. Stravinski)
1914	Estrena pòstuma de la seva música incidental <i>Jérusalem</i> i de la seva òpera <i>Cléopâtre</i> (Montecarlo)	<i>Le rossignol</i> (I. Stravinski). <i>Margot</i> (J. Turina)
1922	Estrena pòstuma d' <i>Amadis</i> (Montecarlo)	<i>Blue Monday</i> (G. Gershwin). <i>Mavra</i> (I. Stravinski). Neix I. Xenakis

ARTS I CIÈNCIA

HISTÒRIA

Els germans Wright fan volar l'avió *Flyer* durant 12 segons als EUA

Els EUA controlen Guantánamo (Cuba).
1r Tour de France

Teoria de la relativitat especial (A. Einstein). Grup expressionista
Die Brücke

Revolució russa

G. Claude presenta la llum de neó. *La Danse* (H. Matisse)

Comença la Revolució mexicana.
J. Canalejas, president del Govern espanyol

Descobriment del bust de Nefertiti. Mor l'escriptor M. Menéndez y Pelayo

El Titanic s'enfonsa. Assassinat de J. Canalejas, president del Govern espanyol

B. Russell i A. North Whitehead publiquen l'últim llibre de *Principia mathematica*. L'Institut d'Estudis Catalans publica *Normes ortogràfiques*

Cop d'Estat militar a Mèxic: assassinen el president F. I. Madero: V. Huerta, nou president

1a pel·lícula de C.Chaplin i del seu personatge Charlot: *Making a living*

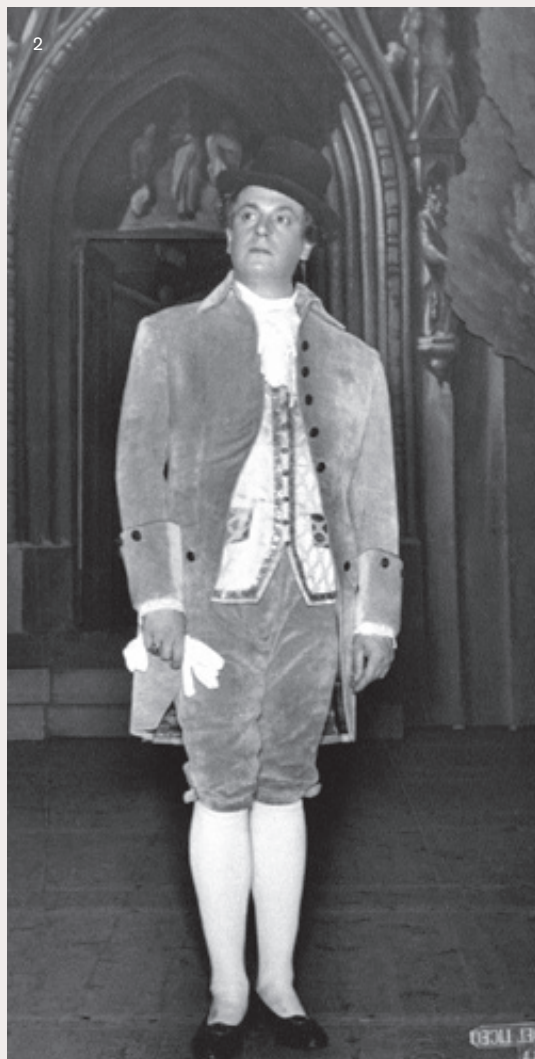
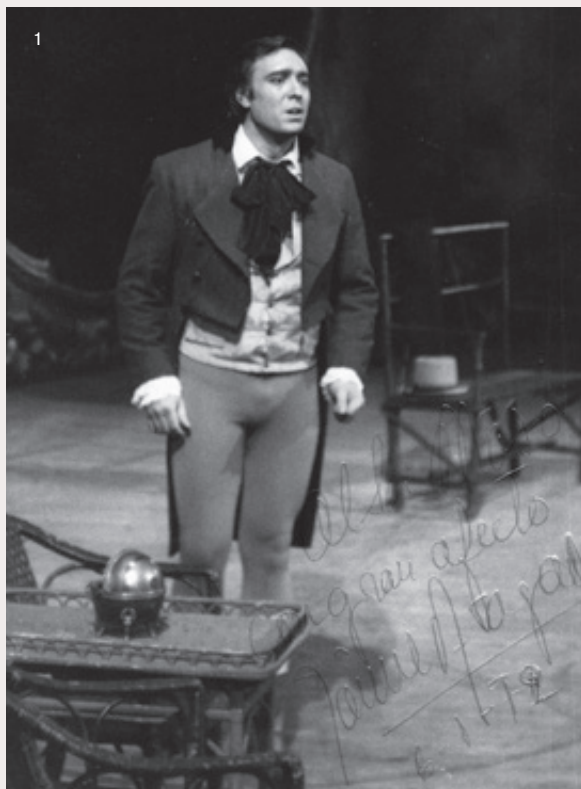
Comença la I Guerra Mundial

Ulysses (J. Joyce)

Fundació de l'URSS. B. Mussolini, primer ministre d'Itàlia

1. El tenor barceloní Jaume Aragall a la temporada 1971/72 (Ras Rigau)
2. Manuel Ausensi al rol d'Albert a la temporada 1952/53 (Ras Rigau)
3. Alfredo Kraus i el mestre apuntador Jaume Tribó en la representació del *Werther* de 1978

WERTHER AL GRAN TEATRE DEL LICEU

Jaume Tribó

Mestre apuntador

Estrena absoluta: 16 de febrer de 1892 a l'Òpera de Viena (en traducció alemanya de Max Kalbeck)

Estrena de l'original francès: 27 de desembre de 1892 a Ginebra

Estrena de la versió per a baríton: 16 de gener de 1894 a Sant Petersburg (en italià)

Estrena al Liceu i a Barcelona: 29 d'abril de 1899 (en traducció italiana de Giovanni Targioni-Tozzetti i Guido Menasci)

Última representació abans d'aquesta temporada: 19 de juliol de 1992

Nombre total de representacions: 51

No cal fer gaires esforços per recordar el sostre del prosceni del Liceu anterior a l'incendi del 31 de gener de 1994, l'arc de damunt de l'orquestra. Hi vèiem tres plafons pintats el 1909 pel barceloní Ramir Lorenzale i Rogent (1859-1917) dedicats a l'òpera francesa, alemanya i italiana. Els dels dos costats eren pintures amb escenes de *Manon* de Massenet i *Otello* de Verdi. El plafó del mig, més gran que els altres dos, representava –i al Teatre actual se n'ha respectat la meitat– un moment de l'acte tercer de *La valquíria*. Les tres pintures no han perdut vigència. *Otello* i *La valquíria* no es discuteixen. Pot sobtar la preferència de *Manon* per damunt d'altres títols francesos com *Carmen* o *Faust*. Eren pintures del 1909 i reflectien un moment concret. De retruc, però, el quadre de l'esquerra sublimava Jules Massenet com a representant de tota l'òpera francesa, davant de Gounod i Bizet, i se l'equiparava a Wagner i Verdi. Cal admetre que Massenet gaudia d'aquest mèrit gràcies a *Manon*, un dels títols més populars que recullen els annals liceistes.

Werther no ha tingut la mateixa sort que *Manon*, ni al Liceu ni enlloc. Una novel·la escrita en forma epistolar sembla del tot inapropiada per a un llibret operístic. No ha estat sempre un títol de repertori –necessita el gran «divo»–, i sorprèn que al nostre Teatre s'hagi arribat a cinquanta-una representacions repartides en setze edicions.

Molt mal començament tingué *Werther* al Liceu, on s'estrenà la temporada de primavera del 1899. Cantat en italià en una traducció de Giovanni Targioni-Tozzetti i Guido Menasci, llibretistes de *Cavalleria rusticana*, tingué un protagonista mediocre en el tenor Umberto Beduschi. La versió italiana seria l'única representada al Liceu durant més de seixanta anys; fins al 1962 no s'hi cantà l'original francès. El nom més gloriós del repartiment de l'estrena liceista no correspon a cap cantant sinó al mestre Leopoldo Mugnone, director de les estrenes absolutes de *Pagliacci* i de *Tosca*. Sorprèn que cinc anys més tard, temporada de primavera del 1906, s'insistís en una òpera que no havia passat de la segona representació.

Molt més brillant va ser aquest cop l'actuació del tenor Francesco Pandolfini.

Arribem ja a la temporada 1906/07, en què *Werther* es representa en l'arranjament per a baríton fet per Massenet per al «divo» Mattia Battistini. Nascut el 1856, Battistini artística i estilística pertany del tot al segle XIX, bé que a causa d'una admirable longevitat vocal va allargar la carrera fins ben entrat el segle XX. Va morir el 1928 i fins a l'any abans no havia parat de cantar. Al Liceu va ser una figura estimadíssima, tot i que no hi arribà fins als cinquanta anys d'edat. Hi va cantar sis temporades, sempre amb les obres més celebrades del seu repertori. Com que el seu *Werther* del 1906 va tenir un èxit ben sonat, la temporada següent es repetí el mateix títol. Dies gloriosos per al Liceu. Consignem que de *Werther*, aquella temporada se'n van fer tres representacions. Les dues primeres, dies 17 i 19 de desembre de 1907, amb el tenor Giuseppe Anselmi, el més maco de tots, el tenor amorós per excel·lència, el que feia desmaiar les dames. La tercera representació, 28 de desembre, Mattia Battistini cantava la versió per a baríton. Era baríton però pensava

4 André Turp en el rol de Werther a la temporada 1962/63 (Ras Rigau)
5. Jaume Aragall a la temporada 1971/72 (Ras Rigau)
6. El 1968 l'obra arriba al Liceu amb Antonio Almeida com a director musical (Ras Rigau)
7. Fiorenza Cossotto i Albert d'Enric en el *Werther* de 1983/84 (Antoni Bofill)

8

9

com a tenor. Va tenir una idolatria del públic que era la reservada als tenors. L'atmosfera que el voltava era la d'un «divo» absolut: amiatat amb reis (a Rússia fou el cantant preferit dels diferents tsars que conegué), brodats fets per les més altes dames de l'aristocràcia russa –les grans duquesses no paraven de fer-li mocadoretts– i, la cosa més sorprenent, grups d'admiradors que, cada matí, assistien al seu *lever*. Què vol dir això? Doncs que cada matí quan es despertava tenia sempre un grup d'incondicionals a la cambra del costat, al rebedor o al carrer –depenia del grau d'importància dels seguidors– per dir-li «Bon dia!» i preguntar-li com havia dormit.

Werther havia entrat als gustos del públic liceista i es reposa els anys 1913, 1918 i 1927 amb fortuna desigual. El desembre de 1913 dos magnífics *Werther* i *Charlotte*, el tenor Guillaume Ibos i la *mezzo* Maria Verger, s'indisposaren tots dos després de la primera representació. A la segona es produeix una protesta contra l'empresa per falta de previsió. Després del segon acte, xiulets, «trompetillas y pitos» diu el *Diario de Barcelona*; això continua durant l'entreacte i també mentre es canta l'acte tercer. Cal interrompre la representació. Quan es continua, grans aplaudiments i crits de simpatia envers els artistes per indicar que la protesta no va contra ells. Els substituïts eren Romano Ciaroff i Louise Pierrick; aquesta seria la primera muller de Miguel Fleita i amb qui tindria dos fills. El 1918 *Werther* és un dels més grans tenors *di grazia* de tots els temps; en referim a Tito Schipa. Sorprenentment va tenir com a *Charlotte* una soprano dramàtica que arribà a cantar la *Isolda*: Lina Pasini-Vitale. A la Pasini-Vitale hem d'agrair que el 28 de desembre de 1911 cantés tot l'acte primer de *La valquíria* en català,

10

8. Alfredo Kraus i Renata Scotto a la temporada 1986/87 (Català Roca)
 9. Albert d'Enric Serra i John Sandor en el *Werther* de 1983/84 (Antoni Bofill)
 10. El *Werther* de 1986/87 amb Alfredo Kraus, Renata Scotto i Vicenç Sardinero (Català Roca)

en l'intent de l'Associació Wagneriana de fer-ne una llengua operística. L'any 1927 *Werther* i *Charlotte* van ser el tenor André Burdino, que tot i ser francès va cantar la part en italià, i la *mezzo* russa Ielena Sadoven.

Durant gairebé vint anys el jove *Werther* va estar absent de la cartellera del Liceu, però quan hi tornà el 1946 va ser per quedar fix al repertori. N'era protagonista el tenor portuguès Guilherme Kjölner, mentre que el personatge d'Albert anava a càrrec del baríton Àngel Anglada que acabà els dies com a mestre apuntador d'aquest mateix Teatre. Mantenim els nostres dubtes sobre la qualitat artística d'aquella edició. L'empresa ja dubtava del resultat amb l'anunci que a les dues úniques representacions allargava generosament el programa amb el ballet *Carnaval* de Schumann amb coreografia del primer ballarí Joan Magrinyà. Amb l'òpera *Werther* no n'hi havia prou! Un ballet era sempre un recurs agraït, ja que des del primer dia, 4 d'abril de 1847, el Liceu, com tots els primers teatres, havia disposat sempre d'una companyia fixa de dansa.

La temporada 1953/54 *Werther* i *Albert* eren els barcelonins Juan Oncina i Manuel Ausensi, mentre que el gener del 1963 es produeix l'esclat del fenomen André Turp. Aquest tenor canadenc ocupa un dels primers llocs entre els grans «divos» oblidats. Ben pocs espectadors deuen recordar André Turp, tot i que el seu *Werther* fou gloriós fins a l'extrem de fer-lo mereixedor de la Medalla d'Or del Liceu, el preuat guardó concedit només als més estimats. Per primer cop el Liceu va conèixer aquesta òpera en l'original francès. Recordo la sorpresa dels vells afeccionats que en lloc d'«Ah! Non mi ridestar» van sentir «Pourquoi me réveiller».

L'edició següent, any 1967 amb el tenor Juan Cuneo i la *mezzo* Ana Raquel Satre, uruguaians tots dos, va resultar una de les més grises viscudes al Liceu. Sorprenentment per a l'edició següent, temporada 1971/72, es va tornar a la versió italiana. Jaume Aragall, Biserka Cvejić i Vicenç Sardinero van ser uns esplèndids Werther, Charlotte i Albert, i a l'ària es va sentir un altre cop el text italià que encara era el més conegut: «Ah! Non mi ridestar, o soffio dell'aprìl».

La cronologia de *Werther* al Liceu acaba de manera gloriosa amb tres edicions amb l'eximi Alfredo Kraus els anys 1978, 1987 i 1992, amb els mestres Francis Balagna, Alain Guingal i Gian Paolo Sanzogno i els regidors Giampaolo Zennaro, Giuseppe De Tomasi i Hugo de Ana, autor aquest últim també d'una escenografia monumental que Rosa Ley Bird, l'estimada i recordada Rosi, muller del tenor, considerava impròpia per a l'acte primer. L'edició del juny del 1987 va significar vocalment una de les més glorioses de tota aquesta cronologia. Charlotte era l'excelsa Renata Scotto, una de les més grans cantants actrius italianes. Alfredo Kraus, tan poc inclinat als compliments de tràmit, digué públicament que l'Scotto era la més gran Charlotte que havia tingut a l'escena. Entre les edicions del tenor Kraus, n'hi hagué una altra amb l'anodí John Sandor de protagonista. Hi havia, però, l'atractiu de l'ínclita Fiorenza Cossotto, una de les *mezzos* més estimades que ha tingut el Liceu. 🍷

Consulteu la cronologia detallada a:

goo.gl/5OzUek

11

12

14

13

Renata   Alfredo
G R A C I A S

11 Alfredo Kraus un dels grans intèrprets de Werther, cantà el 1978 al Liceu (Antoni Bofill)
12 El darrer *Werther* del Teatre el 1992 (Antoni Bofill)
13. Paperet d'agraïment que es llançà als cantants: Renata Scotto i Alfredo Kraus, 1986/87
14. Alfredo Kraus i el mestre apuntador Jaume Tribó un cop finalitzada l'actuació, el 1978

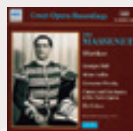

«La immensa majoria dels suïcidis, més del 90%, ocorren en subjectes que presenten trastorns psiquiàtrics al moment de cometre el suïcidi. Un petit percentatge es dona en persones que han sofert la pèrdua d'un ésser estimat, desastre econòmic o de posició social.»

R.H. Hales; S.C. Yudofsky; G.O. Gabbard (eds.)

Tratado de Psiquiatría Clínica

Barcelona: Editorial Masson

SELECCIÓ D'ENREGISTRAMENTS

Javier Pérez Senz

Periodista i crític musical

Georges Thill, Ninon Vallin, Marcelo Rocque, Germaine Feraldy, Armand Narçon. Orquestra de l'Opéra Comique. Director: Elie Cohen. 1932. Emi/Naxos.

Alfredo Kraus, Tatiana Troyanos, Matteo Manuguerra, Christine Barbaux, Jules Bastin. Orquestra Filharmònica de Londres. Director: Michel Plasson. 1979. Emi.

Roberto Alagna, Angela Gheorghiu, Thomas Hampson, Patricia Petibon, Jean-Philippe Courtis. Orquestra Simfònica de Londres. Director: Antonio Pappano. 1995. Emi.

En una de les interpretacions més grandioses de la història del disc, el tenor francès Georges Thill va gravar el 1932 un Werther de referència absoluta per la seva perfecció vocal i una expressivitat exquisida. La naturalitat de la dicció, la bellesa d'una veu d'homogeneïtat sorprenent i l'elegància d'un fraseig de matisos riquíssims, converteixen la interpretació en una lliçó d'estil i sobrietat expressiva que, més de vuitanta anys després de ser enregistrada, continua desafiant el pas

del temps. Com a parella del llegendari tenor parisenc, Ninon Vallin perfila una Charlotte continguda en l'emoció, potser massa freda en la seva gran escena del tercer acte, però d'una gran qualitat vocal. Correcta, tot i que de timbre poc juvenil, la Sophie de Germaine Feraldy, i discreta la resta del repartiment, en una versió ben dirigida per Elie Cohen. Però si avui continua plenament vigent aquest enregistrament històric, reeditat per diversos segells, és pel carisma vocal de Thill.

L'inoblidable Alfredo Kraus va ser el Werther de la seva generació, sense discussió, i la seva interpretació refinada, elegant i estilísticament modèlica li va comportar grans èxits a l'escenari. El fraseig, les inflexions i la brillantor del seu registre agut li permeten oferir un retrat del personatge matisat amb detalls d'un sentit poètic i malenconiós molt especial. En la seva versió d'estudi compta amb la càlida i musical Charlotte de Tatiana Troyanos, d'expressivitat rica i sempre controlada, la dolça Sophie de Christine Barboux i el treball notable de Matteo Manuguerra (Albert) i Jules Bastin (l'alcalde), sota la sensible i idiomàtica direcció musical de Michel Plasson, capaç de servir un Massenet d'intens lirisme i sentit dramàtic, sense sensibleries.

Antonio Pappano recrea l'atmosfera decadent i certament tràgica del drama de Massenet amb un sentit fascinant del color orquestral i contrastos d'una força imponent al capdavant de la Simfònica de Londres. La parella protagonista formada per Roberto Alagna i Angela Gheorghiu hi funciona d'allò més bé. El tenor francès exhibeix una dicció natural, fresca, i un timbre seductor en una interpretació de Werther molt ben elaborada. Gheorghiu és una Charlotte d'accents dramàtics que aconsegueix els seus millors moments al tercer acte; Thomas Hampson ofereix un refinat Albert i en la resta del repartiment brilla l'encant de Patricia Petibon (Sophie) i el bon ofici de Jean-Philippe Courtis (l'alcalde).

Selecció en DVD

Jonas Kaufmann, Sophie Koch, Ludovic Tézier, Anne-Catherine Gillet, Alain Vernhes. Orquestra de l'Òpera Nacional de París. Director: Michel Plasson. Director d'escena: Benoît Jacquot. 2010. Decca. DVD.

Roberto Alagna, Kate Aldrich, Marc Barrard, Nathalie Manfrino, Michel Trempont. Orquestra del Teatro Regio de Torí. Director: Alain Guingal. Director d'escena: David i

Frédérico Alagna. 2005. Deutsche Grammophon. DVD.

Marcelo Álvarez, Elina Garanča, Adrian Eröd, Ileana Tonca, Alfred Sramek. Orquestra de l'Òpera de Viena. Director: Philippe Jordan. Director d'escena: Andrei Serban. 2005. TDK DVD.

Jonas Kaufmann és un seductor intèrpret de Werther que juga amb els colors vocals i els accents dramàtics per recrear el personatge amb una presència escènica impactant; el tenor bavarès es trobava en plenitud vocal en l'enregistrament de Decca, realitzat el 2010 a l'Òpera de París (Bastille), sota la inspirada i sàvia direcció musical de Michel Plasson, un dels grans especialistes en el repertori líric francès. Vocalment, tant l'esplèndida Charlotte de Sophie Koch com el sobri i molt ben cantat Albert de Ludovic Tézier enlairen el nivell qualitatiu d'una molt interessant producció escènica de Benoît Jacquot, summament evocadora en la recreació de l'univers romàntic de Goethe, eficaç i molt ben realitzada televisivament.

El 2005, uns altres dos grans tenors –el francès Roberto Alagna i l'argentí Marcelo Álvarez– donaven vida a Werther en produc-

cions gravades, respectivament, al Teatro Regio de Torí i a l'Òpera de Viena. Alagna és un Werther de colors sumptuosos i fraseig comunicatiu, amb una dicció clara, natural i un registre agut brillant. Kate Aldrich canta una digna Charlotte, sense carisma especial però amb eficàcia vocal i teatral, ben dirigida teatralment en un muntatge convencional signat pels germans del tenor marsellès, David i Frédéric Alagna, que compta amb les solvents veus de Nathalie Manfrino (Sophie) i Marc Barrard (Albert).

La producció vienesa té al fossat un jove i sorprenent Philippe Jordan, que dibuixa l'atmosfera romàntica amb colors orquestrals brillants i manté la tensió en els moments més dramàtics, tot evitant-hi excessos. Marcelo Álvarez llueix una veu lírica ideal per al personatge protagonista, amb temperament en els moments de més dramatisme; al seu costat, Elina Garanča és una apassionant Charlotte, de sucosos colors i un instint dramàtic formidable. De fet, tot el repartiment, en el qual destaquen el notable Albert d'Adrian Eröd i la convincent Sophie d'Ileana Tonca, reudeix a molt bon nivell teatral gràcies a l'acurada direcció d'actors d'Andrei Serban.

ALAIN ALTINOGLU

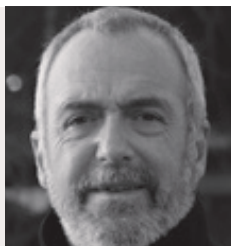
Direcció musical

Nascut a França, actualment és el director musical del Théâtre Royal La Monnaie de Brussel·les i una prestigiosa figura internacional. Format com a director d'orquestra al Conservatoire National Supérieur de Musique de París, el diari *The New York Times* n'ha dit, amb motiu de la direcció d'*Otello* a la Metropolitan Opera House de Nova York, que «va ser l'heroi de la nit, amb la direcció d'un intens i convincent *Otello*». Com a director convidat ha treballat amb la Chicago Symphony, Philadelphia Orchestra, Orchestre National de France, Orchestre de París, Philharmonia Orchestra London, Orquestra Nacional Danesa, Staatskapelle de Dresden i Staatskapelle de Berlín. Ha treballat a teatres d'arreu del món, com la Metropolitan Opera House de Nova York, Royal Opera House Covent Garden de Londres, Teatro Colón de Buenos Aires, Wiener Staatsoper, Deutsche Oper de Berlín o Bayerische Staatsoper de Munic. A més d'intervenir als festivals de Bayreuth, Salzburg, Orange i Ais de Provença. Debuta al Gran Teatre del Liceu.

WILLY DECKER

Direcció d'escena

Reconegut director d'escena internacional, ha estudiat musicologia, filologia alemanya i filosofia a Colònia. Ha estat assistent als teatres d'òpera d'Essen i Colònia i ha col·laborat amb directors com Jean-Pierre Ponnelle, Michael Hampe i Harry Kupfer. A partir de l'any 1978 es donà a conèixer a través dels seus treballs en òperes com *Pollicino* (H. W. Henze), *Macbeth* (A. Bibalo) o *Das Schloß* (A. Reimann). Ha treballat als escenaris més importants del món, en ciutats com Viena, Londres, París, Nova York, Chicago, Leipzig, Berlín o Dresden; i en festivals com el de Salzburg. Dels títols que ha escenificat, destaquen *La traviata* al Festival de Salzburg, *Moses und Aron* a la Triennal del Ruhr o *Die tote Stadt* a l'Òpera d'Amsterdam. Recentment ha dirigit *Salome* a Hamburg, *Tosca* a Stuttgart i *Elektra* a Varsòvia. Al Gran Teatre del Liceu ha dirigit diverses produccions: va debutar-hi la temporada 1993/94 amb *Der fliegende Holländer* (R. Wagner), direcció premiada amb el Premi de la Crítica de l'associació Amics del Liceu, guardó que obtingué novament la temporada 2005/06 per *Die tote Stadt* (E. W. Korngold). També hi ha dirigit *Otello* i *Death in Venice* (B. Britten).

STEFAN HEINDRICHS

Repositor i assistent de l'escenografia i del vestuari

Nascut l'any 1964, ha realitzat estudis d'art, musicologia i química a Heidelberg, Stuttgart i Hamburg. Des de l'any 1990 treballa com a assistent en la direcció d'escena dels directors Marco Arturo Marelli i Wolfgang Gussmann, amb els quals ha treballat als principals teatres d'òpera d'Europa en ciutats com Munic, Dresden, París, Amsterdam, Salzburg, Viena, Venècia, Roma, Barcelona, Madrid, Copenhaguen o Oslo. També ha col·laborat amb directors com Willy Decker, Andreas Homoki, Jürgen Flimm, Johannes Schaaf, o Harry Kupfer. Com a director d'escena ha treballat als teatres d'Hamburg, Munic, Dresden, Viena, Brussel·les o Ais de Provença. Des de l'any 2008 imparteix classes al conservatori d'Anvers (Bèlgica). Debuta com a repositor al Gran Teatre del Liceu, després d'haver assistit a altres produccions amb l'equip de Decker.

WOLFGANG GUSSMANN

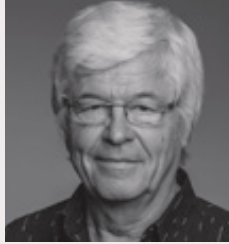
Escenografia i vestuari

Les seves primeres tasques van ser com a pintor de decorats de teatre, abans de ser contractat pel director Herbert Wernicke com a assistent personal. Junts van fer més d'una vintena de produccions, primer com a assistent i assumint després la responsabilitat del disseny d'escenografia i vestuari. Des d'aleshores ha treballat amb un gran nombre de directors escènics, com ara Willy Decker, Andreas Homoki, Harry Kupfer, Johannes Schaaf o Reto Nickler, entre d'altres. Al llarg de la seva carrera ha participat en més de cent cinquanta produccions en teatres d'òpera, de Viena, Munic, Hamburg, Dresden, Stuttgart, Berlín, Leipzig, Salzburg, París, Amsterdam, Milà, Florència, Bolonya, Venècia, Nàpols, Barcelona, Madrid, Ginebra, Lió, Montpeller, Brussel·les, Santa Fe o San Francisco. L'any 2002 va ser condecorat pel govern francès amb el Chevalier des Arts et des Lettres per la seva contribució a la vida cultural de França.

HANS TOELSTEDE

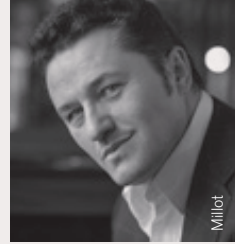
Il·luminació

Nascut al nord d'Alemanya, estudià electrònica i es forma com a tècnic teatral. Després començà a treballar a l'Staatsoper d'Hamburg, al Wiesbaden Stadttheater i al Festival de Bayreuth. Entre els anys 1980 i 1995 va assumir la direcció d'il·luminació de l'Oper de Colònia, responsabilitat que assumí novament entre els anys 2006 i 2010, després de deu anys treballant pel seu compte. Ha treballat amb directors d'escena com Willy Decker, Harry Kupfer, Peter Konwitschny, Oliver Tambosi, Andreas Homoki, Ian Judge, Kurt Horres, Karoline Gruber, Karin Beier, Katharina Thalbach, David Pountney, Patrick Kinmonth o Michael Hampe. Els seus treballs s'han pogut veure en teatres d'arreu del món, en ciutats com Buenos Aires, Munic, Hamburg, Viena, Nova York, Los Angeles, Houston, San Francisco, Bogotà, París o Sant Petersburg.

PIOTR BECZALA

Werther

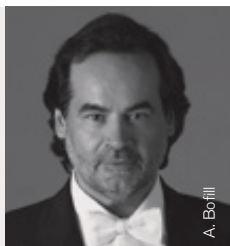

Nascut a Polònia, començà la formació vocal a l'Acadèmia Musical de Katowice, on va rebre classes dels cantants Pavel Lisitsian i Sena Jurinac. El seu primer compromís professional va ser al Landestheater Linz (Àustria). El 1997 entrà a formar part de la companyia de l'Òpera de Zuric. En aquesta ciutat ha interpretat alguns dels seus rols més emblemàtics, com Alfredo (*La traviata*), Edgardo (*Lucia di Lammermoor*), Faust de Gounod, Tamino (*Die Zauberflöte*), Elvino (*La sonnambula*), Riccardo (*Un ballo in maschera*) o Rodolfo (*La bohème*). A aquests rols, cal afegir-n'hi altres de destacats del seu repertori, com príncep Sou-Chong (*Das Land des Lächelns* de F. Lehár), duc (*Rigoletto*), Des Grieux (*Manon*), Roméo (*Roméo et Juliette*) i els papers centrals de *Lohengrin*, *Werther* o *Ievgueni Onieguin*. En una carrera farcida d'èxits, destaquen les seves intervencions en teatres com La Scala de Milà, Staatsoper de Viena, Bayerische Staatsoper de Munic, Royal Opera House de Londres, Metropolitan Opera House de Nova York, San Francisco Opera House, Deutsche Oper i Staatsoper de Berlín o Mariinski de Sant Petersburg. Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2011/12 en el concert amb fragments de l'òpera *Faust* (Gounod).

JOSEP BROS

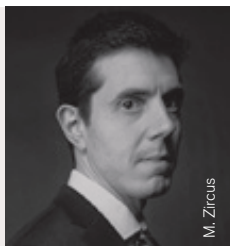
Werther

La seva reconeguda musicalitat li ha permès assolir un repertori molt ampli, des del *bel canto* romàntic fins als rols mozartians més emblemàtics, l'òpera francesa i, recentment, títols com *La bohème*, *Simon Boccanegra*, *Un ballo in maschera* i *Don Carlo*. Ha actuat a teatres d'òpera de gran prestigi, com La Scala de Milà, Royal Opera House de Londres, Gran Teatre del Liceu, Staatsoper de Viena, Teatro Real de Madrid, Teatro Colón de Buenos Aires, així com als teatres d'Hamburg, Munic, Roma, Tòquio, Los Angeles, San Francisco, Washington, Amsterdam, Berlín, Toronto, Torí, Tolosa de Llenguadoc, Sevilla, Bilbao o Oviedo. També ha protagonitzat un gran nombre de recitals i concerts, així com moltes representacions de sarsuela, tot destacant-hi *Doña Francisquita*, *La tabernera del puerto*, *Luisa Fernanda* o *La bruja*. Debutà al Gran Teatre del Liceu el novembre del 1992 interpretant Percy (*Anna Bolena*) al costat d'Edita Gruberová. Des d'aleshores hi ha tornat en un gran nombre d'ocasions, la darrera amb *Simon Boccanegra* la temporada 2015/16. La 2008/09, amb motiu de *Lucia di Lammermoor*, va rebre el Premi de la Crítica al millor cantant masculí de la temporada d'Amics del Liceu.

JOAN MARTÍN-ROYO

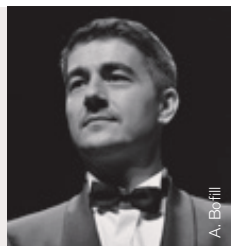
Albert

Nascut a Barcelona, és llicenciat en història de l'art per la Universitat de Barcelona. Ha estudiat composició, piano, violí i fagot al Conservatori del Liceu. Ha estat alumne de M. Puntí i C. Chaussen i va ampliar estudis amb D. Laclau-Barrère. Ha assistit a *masterclasses* impartides per Ch. Ludwig, E. Söderström, S. Koch i J. van Dam. Guanyador del tercer premi del Concurs Internacional de Cant Francesc Viñas i Preisträger del Mozarteum de Salzburg, ha actuat a Barcelona, París, Madrid, València, Berlín, Mònaco, Parma, Oviedo, Santiago de Xile, Tolosa de Llenguadoc, Amsterdam, Brussel·les, Washington, Roma i Salzburg; a més d'actuar als festivals de Glyndebourne i Peralada. Cantà per primer cop al Gran Teatre del Liceu l'any 1988 com a membre del Cor Infantil del Teatre, a l'òpera *Parsifal*, i novament l'any 1989 debutant als dotze anys en el rol de Trujamán (*El retablo de Maese Pedro* de M. de Falla). Les darreres ocasions que hi ha tornat van ser la temporada 2014/15 amb *Così fan tutte* i el desembre de 2015 amb *El pessebre* de Pau Casals.

CARLOS DAZA

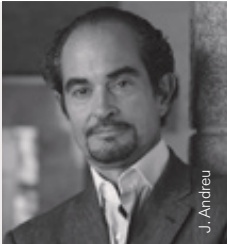
Albert

Nascut a Barcelona, inicialment es formà com a veterinari a la Universitat Autònoma de Barcelona, i realitzà els estudis de cant al Conservatori Superior de Música del Liceu amb els professors Eduard Giménez i María Soler. Ha guanyat diversos concursos de cant, com el Manuel Ausensi, Mirabent i Magrans de Sitges, X Concurs Internacional Jaume Aragall (segon premi) o Concurso Internacional de Canto Rivelas de Panamá. El 2005 debutà com a comte d'Almaviva (*Le nozze di Figaro*) al teatre La Faràndula de Sabadell, cicle Òpera a Catalunya. Ha cantat en diverses ciutats espanyoles: Oviedo, Bilbao, Jerez de la Frontera o Maó. A nivell internacional ha cantat a Panamá, Colòmbia, l'Equador, el Brasil, Corea del Sud o Itàlia. El 2004 debutà amb *La petita Flauta Màgica*, espectacle infantil del director Joan Font, al Gran Teatre del Liceu. I novament la temporada 2006/07 en la producció de David McVicar de *Manon* (Massenet), sota la direcció musical de Víctor Pablo Pérez.

STEFANO PALATCHI

El batlle

Nascut a Barcelona, va iniciar els estudis de cant amb Maia Maiska, i els continuà amb Gino Becchi i Ettore Campogaliani a Itàlia, i amb Armen Boyajian a Nova York. La veu de baix i el seu estil l'han mantingut sempre molt proper al repertori verdià, tot esdevenint un celebrat *basso verdiano*. Però també ha cantat altres repertoris i compositors, des del verisme al *bel canto*, passant per l'òpera contemporània, la sarsuela o el repertori barroc. Ha cantat arreu del món, en ciutats com París, Viena, Roma, Verona, Mòdena, Dresden, Madrid, Bilbao, Buenos Aires, Washington, San Francisco o Nova York. Ha treballat amb un gran nombre de directors musicals, dels quals destaquen Lamberto Gardelli, Richard Bonyngge, Alberto Zedda, Daniel Oren, Guennadi Rojdéstvenski o Marco Armiliato. Va debutar al Gran Teatre del Liceu la temporada 1985/86 amb *Lohengrin*.

ANTONI COMAS

Schmidt

Nascut a Barcelona, debutà al Gran Teatre del Liceu amb l'òpera *Hérodiade* (J. Massenet) la temporada 1983/84 i des d'aleshores hi ha cantat en diverses ocasions, entre les quals destaquen les intervencions en *Il capriccio* (R. Strauss) o *Turandot* (G. Puccini), producció de Núria Espert per a la reobertura del Teatre (1999). Més recentment ha cantat a *Una voce in off* (X. Montsalvatge), amb direcció escènica de Paco Azorín. També ha actuat en l'òpera *Jo, Dalí* (X. Benguerel), al Teatro de la Zarzuela de Madrid i al Gran Teatre del Liceu. Amb el director Mario Gas ha participat en la producció per al Teatro Español de Madrid d'*Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny* (K. Weill), interpretant el rol de Jim Mahoney. Els anys 2013 i 2014 estrenà dues òperes d'Alberto García Demestres: *WOW!* al Festival Internacional Castell de Peralada i *L'eclipsi* al Teatre Nacional de Catalunya, amb direcció de Xavier Albertí. A més, és un dels artistes habituals als espectacles de Carles Santos.

MARC CANTURRI

Johann

Nascut a Andorra, inicià la carrera musical al Cor Nacional dels Petits Cantors d'Andorra, i més endavant féu els estudis de cant a Barcelona, amb els professors Juan Oncina i Carlos Chausson. Perfeccionà la tècnica a l'Opera Studio de l'Òpera de Colònia. Ha cantat a Sabadell, Oviedo, Madrid, Bilbao, Valladolid, Sevilla, Tolosa de Llenguadoc, Montreal, Liverpool, Gdansk (Polònia), Bremen, Lausana i París, amb un gran nombre de títols, com *Don Pasquale*, *Faust*, *Manon*, *Roméo et Juliette*, *Madama Butterfly*, *Carmen*, *Rigoletto*, *I pagliacci*, *Il viaggio a Reims*, *Ariadne auf Naxos*, *L'elisir d'amore* o *Il barbiere di Siviglia*. Debutà al Gran Teatre del Liceu amb *La gazzetta* la temporada 2004/05, i hi ha tornat amb *Ariodante*, *Don Carlos*, *Boulevard Solitude*, *Carmen*, *Rusalka*, *La traviata* i *Macbeth*.

XAVIER CAMORERA

Brühlmann

Nascut a Barcelona, inicià els estudis musicals als vuit anys i posteriorment ingressà a l'Escolania de Montserrat, on estudià piano, cant i trompa. Durant aquest període, el 1974 cantà com a solista al Festival de Salzburg interpretant la *Missa Salisburgensis*. Posteriorment seguí els estudis al Conservatori Superior Municipal de Música de Barcelona. Pel que fa al seu repertori, ha interpretat el rol de comte Gil (*Il segreto di Susanna*), Pàris (*Roméo et Juliette*), marquès de Montauban (*Violeta de M. Garcia Morante*) i Aaron (*Babel 46* de X. Montsalvatge). És membre fundador del Cor de Cambra del Palau de la Música Catalana i ha format part de La Capella Reial de Catalunya dirigida per Jordi Savall. Actualment és membre del Cor del Gran Teatre del Liceu.

IGNASI GOMAR

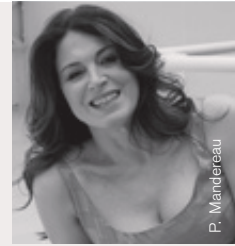
Brühlmann

Nascut a la Pobla del Duc (València), va estudiar solfeig, clarinet i cant al Conservatori Superior de Música de València. El 1993, gràcies al Concurs Internacional de Cant Francesc Viñas, obtingué una beca que li permeté estudiar amb Carlo Bergonzi a Itàlia. Aquell mateix any s'incorporà al Cor del Gran Teatre del Liceu. I el 1994 guanyà el premi al millor baix del Concurs de Cant de Sabadell. Ha cantat Colline (*La bohème*), príncep Gremin (*Ievgueni Onieguin* de P. I. Txaiovski), el vell hebreu (*Samson et Dalila* de C. Saint-Saëns), Sam (*Un ballo in maschera*), Alessio (*La sonnambula*) o Roucher (*Andrea Chénier*). Actualment és membre del Cor del Gran Teatre del Liceu.

ANNA CATERINA ANTONACCI

Charlotte

Considerada una de les grans cantants de la seva generació, ha guanyat prestigiosos premis, com el Veus Verdianes, o els concursos Maria Callas o Luciano Pavarotti. El seu repertori va des del primer Rossini fins al compositor adult, amb òperes com *Mosè in Egitto*, *Semiramide*, *Elisabetta, regina d'Inghilterra* o *Ermione*. Progressivament ha anat incorporant papers com les reines de Donizetti, Donna Elvira (*Don Giovanni*), *Elektra* o Vitelia (*La clemenza di Tito*). Amb *Armida* (Gluck) va inaugurar la temporada 1996/97 de La Scala de Milà, i posteriorment va incorporar nous papers: Alceste (Gluck), Medea (Cherubini) o Cassandra (*Les troyens* de Berlioz), títol que va interpretar dirigida per Sir John Eliot Gardiner. Recentment ha interpretat *Carmen* al Covent Garden de Londres, *Les troyens* a La Scala de Milà i *Iphigénie en Tauride* al Grand Théâtre de Ginebra. Aquesta temporada la seva agenda inclou Sancta Susanna (P. Hindemith) a l'Opéra de París, *Pénélope* (G. Fauré) a La Monnaie de Brussel·les, *La voix humaine* (F. Poulenc) a San Francisco i Bolonya, *Gloriana* (B. Britten) al Teatro Real de Madrid i *Les troyens* a Viena. Va debutar al Gran Teatre del Liceu la temporada 1999/2000 amb un concert, i hi tornà la temporada 2005/06 amb un concert dedicat a Mozart dirigit pel mestre Josep Pons.

NORA GUBISCH

Charlotte

Nascuda a París, estudià amb Christiane Eda-Pierre i Vera Rózsa. Entre el seu repertori destaca el rol principal de l'òpera *Carmen* (G. Bizet), que ha cantat a Berlín, París o Zuric. A més, també ha cantat *La belle Hélène* (J. Offenbach), *The rape of Lucretia* (B. Britten), *Die Rheinnixen* (J. Offenbach), *Salome* (A. Mariotte), *Judith* (*El castell de Barablava* de B. Bartók), *Amneris* (*Aida* de G. Verdi), *Charlotte* (*Werther*), *Waltraute* (*Götterdämmerung* de R. Wagner) o *Tristan und Isolde* (R. Wagner). Ha treballat amb directors com Sir Colin Davis, Georges Prêtre, Lorin Maazel, Nikolaus Harnoncourt, James Conlon, Christoph Eschenbach, Armin Jordan, Kent Nagano o Mikko Franck; amb les orquestres New York Philharmonic Orchestra, Wiener Philharmoniker, Staatskapelle Dresden, London Symphony Orchestra, Orchestre de París, Orchestre National de France o la BBC Symphony Orchestra. Als seus recitals col·labora habitualment amb el director i pianista Alain Altinoglu, amb qui ha editat diversos enregistraments. Debuta al Gran Teatre del Liceu.

ELENA SANCHO PEREG

Sophie

Nascuda a Sant Sebastià, es va graduar a l'Escuela de Canto de Madrid i a la Guildhall School of Music and Drama de Londres. La temporada passada va ser guardonada amb el premi Opernwelt a la millor artista jove de l'any per la seva interpretació de Zerbinetta (*Ariadne auf Naxos*) a la Deutsche Oper am Rhein, teatre on treballà com a solista i on ha interpretat rols com Sophie (*Der Rosenkavalier*), Fiakermilli (*Arabella*) o Oscar (*Un ballo in maschera*). Ha cantat Wanda (*La Grand Duchesse du Gérolstein*) al Teatre de la Zarzuela de Madrid, Frasquita (*Carmen*) i Lisa (*La sonnambula*) a l'ABAO-OLBE o Maria (*West Side story*) a la Deutsche Oper de Berlín, Staatsoper d'Hamburg i Théâtre du Châtelet de París. Aquesta temporada té previst interpretar Zerbinetta a l'Staatsoper de Berlín, Gilda (*Rigoletto*) al Festival de St. Margarethen d'Àustria, Olympia (*Les contes d'Hoffmann*) a l'Aalto-Theater d'Essen i Norina (*Don Pasquale*) en una nova producció dirigida per Rolando Villazón a la Deutsche Oper am Rhein. Debuta al Gran Teatre del Liceu.

SONIA DE MUNCK

Sophie

Nascuda a Madrid, estudia a l'Escuela Superior de Canto de la seva ciutat natal amb D. Travesedo i M. Zanetti. Al final de la seva formació va rebre el Premi Lola Rodríguez Aragón; també ha guanyat els concursos de cant Ciutat de Logronyo i Pedro Lavirgen. La temporada 2007/08 debutà al Teatre de la Zarzuela de Madrid amb les òperes *Hangman*, *Hangman* i *The town greed* (Ll. Balada); des d'aleshores hi ha cantat diverses sarsueles, com *La Generala*, *Doña Francisquita*, *La tabernera del puerto*, *El rey que rabió* o *Marina*. El seu repertori operístic inclou els rols protagonistes de *Rigoletto*, *Così fan tutte*, *Die Zauberflöte*, *La sonnambula* o *Lucia di Lammermoor*. Ha treballat amb directors com Jesús López Cobos, José Ramón Encinar, Andreas Spring o Pedro Halffter. I amb els directors d'escena Lluís Pasqual, Emilio Sagi o Gustavo Tambascio. Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2009/10 amb *Doña Francisquita*.

GUISELA ZANNERINI

Katchen

Nascuda a Chuquibambilla (Perú), va créixer a Trieste (Itàlia), on el 2006 acabà el grau de cant al Conservatori G. Tartini amb Gloria Scalchi. Posteriorment participà en diverses classes magistrals, amb els professors Roberto Accurso, Alfredo Mariotti, Eduard Giménez i Alessandro Corbelli. Després d'haver participat als cors de les òperes del Teatro Lirico de Càller, Teatro Sociale de Como i Maggio Musicale Fiorentino, el 2009 s'incorporà al Cor del Gran Teatre del Liceu, del qual és membre actualment.

ELIZABETH MALDONADO

Katchen

Nascuda a Veneçuela, el 2006 es llicencià en música amb menció en cant líric per l'Instituto Universitario de Estudios Musicales de Veneçuela, on va estudiar amb Claudio Muskus i Lucy Ferrero. L'any 2007, gràcies a una beca de la Fundación Carolina, va fer un postgrau de perfeccionament musical al Conservatori Superior de Música del Liceu amb la professora Carme Bustamante. Ha interpretat les òperes *Le nozze di Figaro* i *Suor Angelica*. Actualment és membre del Cor del Gran Teatre del Liceu.

Cor Infantil Amics de la Unió

Format l'any 1996 a la Societat Coral Amics de la Unió de Granollers, és un cor de veus blanques que destaca per la seva qualitat i eclecticisme. Ha participat en nombrosos festivals internacionals i ha estat guardonat en diversos concursos, com el primer premi del 47è Certamen de Cant Coral de Tolosa (2015) o la Silver Rose Bowl del concurs Let the Peoples Sing! de la Unió Europea de Radiodifusió (UER) l'any 2013. Col·laborador habitual a les temporades del Gran Teatre del Liceu, on recentment ha participat en *Otello* i *Macbeth*, també ha figurat en la programació del Festival Internacional Castell de Peralada en la producció de *Turandot* l'estiu del 2016. Així mateix, ha actuat a l'Auditori de Barcelona i al Palau de la Música Catalana, on cal destacar la seva presència en la *Passió segons sant Mateu* de J. S. Bach dirigida per Jordi Savall. Ha participat en diversos treballs discogràfics, els més recents dels quals: *Un barret de cançons*, amb composicions de J. Vila i Casañas, i *Un conte de Nadal* d'Albert Guinovart, amb l'Orquestra Camera Musicae.

JOSEP VILA

Director del Cor

Nascut a Granollers, es formà en direcció coral amb Enric Ribó, Conxita Garcia i Christian Grube. Des de l'any 1995 és el director artístic de la Societat Coral Amics de la Unió de Granollers, una escola coral amb més de 650 alumnes i 10 cors en actiu. Alhora és el director del Cor Infantil Amics de la Unió, format per 60 veus blanques amb cantaires de 12 a 18 anys, i del Cor de Cambra de Granollers, un cor mixt amb 40 membres. Ha dirigit aquests cors a institucions culturals com el Teatre Auditori de Granollers, Palau de la Música Catalana, Auditori de Barcelona i al Gran Teatre del Liceu. Ha treballat amb directors com Robert King, Manel Valdivieso, Álvaro Albiach, Jordi Savall, Pablo González i Rubén Gimeno. Dirigint el Cor Infantil Amics de la Unió va guanyar el primer premi del 47è Concurs Coral de Tolosa, i recentment ha editat el disc *Un barret de cançons* amb composicions corals de Josep Vila i Miquel Desclot.

Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu

L'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu és l'orquestra més antiga de l'Estat espanyol.

Durant gairebé 170 anys d'història, l'Orquestra del Gran Teatre del Liceu ha estat dirigida per les més grans batutes, d'Arturo Toscanini a Erich Kleiber, d'Otto Klemperer a Hans Knappertsbusch, de Bruno Walter a Fritz Reiner, Richard Strauss, Alexander Glazunov, Ottorino Respighi, Pietro Mascagni, Igor Stravinsky, Manuel de Falla o Eduard Toldrà, fins a arribar als nostres dies amb Riccardo Muti o Kirill Petrenko.

Ha estat la protagonista de les estrenes del gran repertori operístic a la península ibèrica del barroc als nostres dies i al llarg de la seva història ha dedicat també una especial atenció a la creació lírica catalana.

Va fer el seu debut el 1847 amb un concert simfònic dirigit per Marià Obiols, essent la primera òpera *Anna Bolena*, de Donizetti. Des de llavors ha actuat de forma continuada durant totes les temporades del Teatre.

Després de la reconstrucció de 1999, han estat directors titulars Bertrand de Billy (1999-2004), Sebastian Weigle (2004-2008), Michael Boder (2008-2012) i, des de setembre del 2012, Josep Pons.

Violí I

Kai Gleusteen *Concertino*
Livi Morna *C. Associat*
Olga Aleshinsky *
Margaret Bonham
Birgit Euler
Aleksander Krapovski
Sergei Maiboroda
Oleg Shport
Oksana Solovieva
Renata Tanollari
Yana Tsanova
Raul Suarez
Frosina Bognadoska
Natalia Brzezwska

Violí II

Emilie Langlais *
Liu Jing *Ass. Solista*
Andrea Ceruti
Mijai Morna
Kalina Macuta
Piotr Jeczmyk
Alexandre Polonsky
Annick Puig
Maria Roca
Ariadna Torner
Paula Banciu

Viola

Alejandro Garrido *
Germán Clavijo *
Fulgencio Sandoval
Birgit Schmidt
Claire Bobij
Bettina Brandkamp
Franck Tollini
Marie Vanier
Anna Aldomà
Josep Bracero

Violoncel

Peter Thiemann *
Mathias Weinmann *Ass. Solista*
Esther Clara Braun
Carne Comeche
Adam Glubinski
Rafael Sala
Juan Manuel Stacey

Contrabaix

Cristian Sandu *
Joaquín Arrabal *Ass. Solista*
Francesc Lozano

Flauta

Albert Mora *
Joan J. Renart

Oboè

Pau Rodríguez
Raul Pérez
Emili Pascual *

Clarinet

Juanjo Mercadal *
Dolores Payá
José Antonio Gómez *

Saxo

Nacho Gascón *

* **Solistes**

En cursiva: assistències

Fagot

Bernardo Verde *
M. José Rielo

Trompa

Arturo Nogués *
Carles Chordà
Enrique J. Martínez
Manuel Jaramillo

Trompeta

Francesc Colomina *
Danel Morales

Trombó

Jordi Berbegal *
Miguel Esteve
Luis Bellver *

Tuba

Jose Miguel Bernabeu *

Timpani

Ferran Armengol

Percussió

Jordi Mestres
Mario García
Jeremy Friedmann

Arpa

Tiziana Tagliani *

Orgue

Eloi Jover

Actrius

Neus Blanquet
Laura Calvet
Empar Capilla
Marta Casals
Ana Criado
Lola Delgado
Isabel Llanos
Maria Losada
Padi Padilla
Conxita Sesé

Actors

Adrián Ardila
Quirze Casablanca
Melcior Casals
Salva Espugas
Oriol Guillem
Oscar Lozano
Daniele Ridolfi
Miquel Roca
Joan Anton Rodriguez
Albert Viñas

Cor Intern

Aina Albajar Sigalés
Mireia Albajar Sigalés
Núria Albajar Sigalés
Alba Aparicio Nériz
Laura Arumí Talavera
Aina Brichs Ralló
Mireia Brichs Ralló
Clara Busquets Dachs
Raúl Campos Calzada
Agnès Casajoana Ortega
Maria Casanova Espauella
Paula Coronado Soriano
Carla del Barco Pous
Bernat Fusté Corbera
Martina Garrell Álvarez
Ariadna Herranz Marín
Laura Herranz Marín
Mar Hervas Aguilar
Júlia Illa Sanchis
Francina Jimenez Jané
Joana Llach Girbau
Mariona Llach Pou
Neus López Causa
Mariona Martínez Castillo
Júlia Mas Mas
Mariona Morales Raich

Nens solistes**(germans de Sophie)**

Marc Codina Andreu
Bernat Comín Ventura
Júlia Salamero Baró
Anna Ruiz Domínguez
Clàudia Valverde Sánchez
Martí Valverde Sánchez
Lucía Nieto Vizcaíno
Elna Prat Padró
Clara Perelló Ferré
Laia Vila Torres
Núria Sagalés Carbonell
Laia Serradesanferm Córdoba

Carles Obiols Coll
Núria Pérez Inarejos
Jana Pérez Milà
Mariona Pérez Milà
Sara Perulero Arroyo
Aina Pocerull Masferrer
Clara Pocerull Masferrer
Núria Pou Rosich
Mar Pujol Arqué
Aina Relats Molins
Tània Renau Castelló
Clàudia Roca Remolà
Mireia Sagalés Carbonell
Aina Sala Ventura
Cèlia Serradesanferm Córdoba
Abril Sitjas Fuentes
Helena Soler Martínez
Helena Soria Plans
Berta Tirvió Pregonera
Laura Tuxans Valls
Alba Ventura Vidal
Judit Viaña Simó
Mariona Vicent Domènech
Cristina Vicente Bretcha
Mar Vila Torres
Núria Vives Xalabarder

Direcció: Nora Farrés

Coordinació: Helena Escobar, Albert Galceran, Jaume Radigales i Martín Zaragüeta

Col·laboradors en aquest programa: Willy Decker, Luis Suñén, Hervé Oleon, Juan Luis Linares, Jordi Fernández M., Albert Galceran, Javier Pérez Senz, Jaume Radigales, Jaume Tribó

Disseny: Maneko. Jofre Mañé

Disseny original: Lidia Torrents

Fotògrafs: Barbara Aumuller, Antoni Bofill, Christian Machio

Impressió: Dilograf, S.L.

Dipòsit legal: B 1235-2017

Copyright 2016 Gran Teatre del Liceu sobre tots els articles d'aquest programa i fotografies pròpies

Informació sobre publicitat i Programa de Mecenatge:

liceubarcelona.cat / mecenes@liceubarcelona.cat / 93 485 99 32

Comentaris i suggeriments:

premsa@liceubarcelona.cat

El Gran Teatre del Liceu ha obtingut les certificacions:

EMAS (Ecomanagement and Audit Scheme)

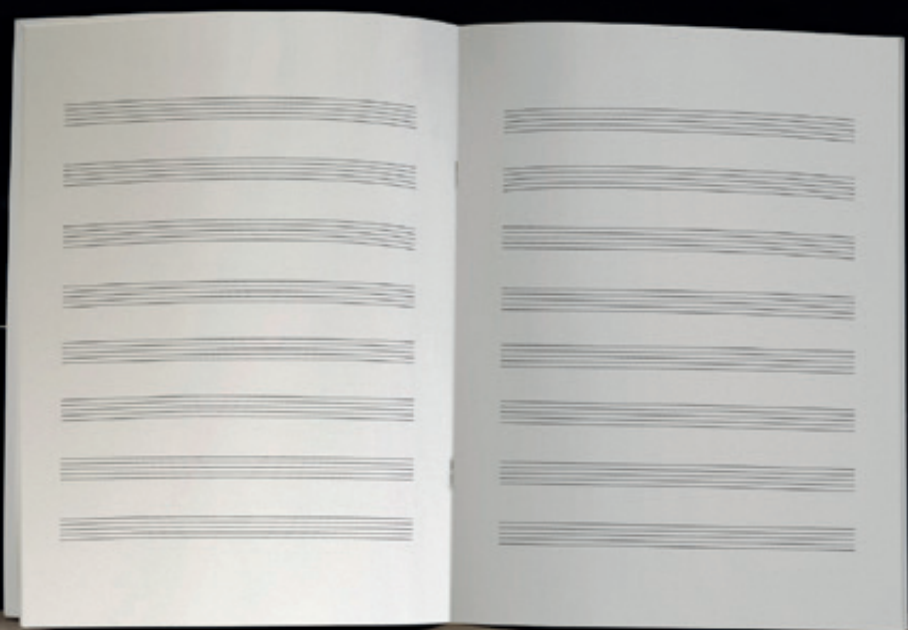
ISO 14001 (Sistema de gestió ambiental)

ISO 50001 (Sistema de gestió energètica)

EMAS
GESTIÓ AMBIENTAL
VERIFICADA
ECAA000169

Ens queda molt per escriure.

RBA & Liceu Òpera
Barcelona

Junts per la cultura.